

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra

Neringos Liucijos Korčakovskajos
V kurso, baudžiamosios justicijos teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Atleidimo nuo bausmės dėl ligos probleminiai aspektai

Vadovas: asist. Vidas Kilinskas
Recenzentė: lekt. dr. Andželika Vosyliūtė

Vilnius
2019

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. ATLEIDIMO NUO BAUSMĖS DĖL LIGOS SAMPRATA.....	6
1.1. Atleidimo nuo bausmės dėl ligos rūšys.....	11
1.2. Teisinis atleidimo nuo bausmės dėl ligos reguliavimas kai kurių užsienio valstybių teisės aktuose.....	13
2. ATLEIDIMO NUO BAUSMĖS DĖL LIGOS TVARKA IR SĄLYGOS.....	18
2.1. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos iki teismo nuosprendžio priėmimo.....	22
2.2. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos po teismo nuosprendžio priėmimo.....	38
2.3. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos nepakaltinamumo pagrindu.....	41
2.4. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos riboto pakaltinamumo pagrindu.....	47
3. KITOS REIKŠMINGOS APLINKYBĖS ATLEIDŽIANT ASMENĮ NUO BAUSMĖS DĖL LIGOS.....	56
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	61
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	64
SANTRAUKA.....	71
SUMMARY.....	72
PRIEDAI.....	73

ĮVADAS

Temos aktualumas. Atleidimo nuo bausmės dėl ligos atvejai yra pakankamai naujas reiškinys, doktrinos autorių mažai aptariamas, daugiausiai siejamas ir kyla iš teismų praktikos. Šis reiškinys galėtų būti siejamas su valstybės teisinės sąmonės išsivystymo lygmeniu, baudžiamąja politika, valstybės istorija ir kitais reikšmingais aspektais. Šiais laikais Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui taikyti įvairius kankinimo būdus ar kitaip žiauriai su juo elgtis draudžia Europos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – EŽTPLA Konvencija)¹, taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – Konstitucija)². Šie teisės aktai savo pateiktomis nuostatomis skatina taikyti bausmes, kurios nors ir varžo jomis nubaustų asmenų teises bei laisves, tačiau yra pakankamai humaniškos ir teisingos. Taip pat svarbu, jog tam tikra bausme nubaustas, nusikalstamą veiką įvykdęs asmuo, būtų skatinamas nenusikalsti, atsižvelgiant į bausmės skyrimo tikslus, taip pat konstitucines teises nė vienas nuteistasis nepatirtų nepelnytų dvasinių išgyvenimų ir kančių, ypač kai kalbame apie nuteistąjį, sergantį sunkia nepagydoma liga.

Kaip rodo praktika, teismai retai įgyvendina teisę atleisti nuteistuosius, sergančius sunkia(-omis) nepagydoma(-omis) liga(-omis) nuo jiems apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirtos bausmės. Taip pat šios teismo teisės realizavimo praktikoje vyrauja nemažai prieštaringų įvairių instancijų baigiamųjų sprendimų.

Kiekvienas atleidimo nuo bausmės dėl ligos atvejis yra individualizuotas ir klausimą, ar atleisti asmenį nuo bausmės, pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK)³ 76 str. analizuoja ir sprendžia teismas, vertindamas jam Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK)⁴ 20 str. nustatyta tvarka pateiktus teisėtus ir pagrįstus įrodymus.

Atvejai, kai nuteistieji, pasitelkdami tam tikrą „simuliaciją“ dėl savo ligų pobūdžio, siekia visiško ar dalinio atleidimo nuo jiems paskirtų bausmių yra sutinkami ne vienoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) baudžiamojoje byloje.

---

¹ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

² Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.

⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341.

Taip pat teismai turi įstatymų jiems suteiktus plačios apimties įgaliojimus, kai dažno nuteistojo likimas priklauso nuo to, ar konkretus teismas įgyvendins savo teisę atleisti jį nuo bausmės dėl jo sunkios nepagydomos ligos, ar ne.

Šiame darbe svarbu įvertinti, ar nuteistasis, kuris serga sunkia nepagydoma liga, apimant ir psichikos sutrikimus, jo baudimo procese, pagrįstai ir pelnytai realizuoja paskirtą bausmę, ar šį bausmės atlikimo faktą jau galima vertinti, kaip žmogaus teisių pažeidimą.

Darbo tikslas. Pagrindinis šio darbo tikslas yra atleidimo nuo bausmės dėl ligos atvejų problematikos identifikavimas ir jos analizė.

Darbo uždaviniai. Šiame magistro darbe yra keliami šie uždaviniai:

- 1) pateikti atleidimo nuo bausmės dėl ligos sampratą;
- 2) pateikti atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindų rūšis;
- 3) lyginamuoju aspektu, pateikti ir palyginti atleidimo nuo bausmės dėl ligos reguliavimą Lietuvoje ir kai kuriose užsienio valstybėse;
- 4) aptarti atleidimo nuo bausmės dėl ligos tvarką ir sąlygas;
- 5) išanalizuoti praktinius su atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindų (ne)taikymu susijusius baudžiamųjų bylų atvejus, ir identifikuoti iš jų kylančią problematiką;
- 6) aptarti kitų aplinkybių, kurias teismas vertina nuteistojo atleidimo nuo bausmės dėl jo ligos kontekste, reikšmę;

Darbo objektas. Pagrindinis šio magistro darbo objektas yra atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindų analizė, analizuojant ir vertinant konkrečias baudžiamąsias bylas, doktriną, Lietuvos bei kai kurių užsienio valstybių teisės aktus ir iš šių šaltinių kylanti problematika. Dėl kitų užsienio valstybių, aprašomų šiame darbe, kasacinių bylų apimčių jos nebus pasitelkiamos lyginamojo metodo pagrindu.

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti magistro darbo temą buvo pasitelkiami šie moksliniai tyrimo metodai: lyginamasis metodas, kurio pagrindu vertinami gana panašūs šiame darbe aptariami užsienio valstybių ir Lietuvos BK reguliaciniai atvejai, taip pat šio metodo pagrindu lyginami, analizuojami ir vertinami darbe pateikiamų kasacinių bylų atvejai, susiję su atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindais ir iš jų kylančia problematika. Darbe taip pat pasitelkiamas ir analizės metodas, kurio pagrindu analizuojami darbe aptariami Lietuvos Respublikos teisės aktai, doktrina, LAT baudžiamosios bylos (nuo 2005 m. iki 2019 m.), taip pat kai kurių užsienio valstybių teisės aktai, siekiant identifikuoti ir aptarti iškilusią problematiką.

Darbo originalumas. Ši magistro darbo tema nebuvo nagrinėta baigiamųjų darbų autorių, taip pat mokslininkų darbuose aptariama retai ir lakoniškai, dėl šių priežasčių šis magistro darbas pasižymi savo originalumu ir naujumu. Tačiau, kaip rodo darbe aptariamų bylų analizė, teismai turi pernelyg plačios apimties įgaliojimus vertinant nuteistųjų atleidimą nuo bausmės dėl ligos.

Svarbiausi šaltiniai. Šiame darbe pasitelkti svarbiausi atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindus reglamentuojantys ar juos papildantys teisės aktai: Konstitucija, BK, BPK, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. Įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 „Dėl nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto priedo Nr. 1 „Sunkių nepagydomų ligų sąrašas“ (toliau – Sunkių nepagydomų ligų sąrašas)⁵, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 patvirtintas „Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašas“ (toliau – Nuteistųjų sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašas)⁶, EŽTPLA Konvencija, LAT baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos baudžiamosios bylos ir kiti reikšmingi šaltiniai.

---

⁵ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. Įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 „Dėl nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto priedo Nr. 1 „Sunkių nepagydomų ligų sąrašas“. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 139-7020.

⁶ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 patvirtintas „Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašas“. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 139-7020.

1. ATLEIDIMO NUO BAUSMĖS DĖL LIGOS SAMPRATA

Atleidimas nuo bausmės dėl ligos yra vienas iš BK bendrojoje dalyje numatytų atleidimo nuo bausmės pagrindų, kurį reglamentuoja BK 76 str. Atleisti asmenį nuo bausmės yra išimtinė teismo teisė, bet ne pareiga. Nuo to momento, kai teismas, priima apkaltinamąjį nuosprendį sergančio sunkia nepagydoma liga, nusikalstamą veiką įvykdžiusio asmens atžvilgiu, šis asmuo įgyja nuteistojo procesinį statusą. Nuteistojo liga yra ta vyraujanti įstatyminė sąlyga, dėl kurios egzistavimo konkrečia sunkia nepagydoma liga sergantis asmuo gali išvengti bausmės vykdymo, priešingu atveju jam taikoma bausmė pagal įprastas bausmės skyrimo procedūras.

Atleidimas nuo bausmės dėl ligos, tai galimybė nuteistajam sergančiam sunkia nepagydoma liga, kai toji liga realiai trukdo jam atlikti bausmę, išvengti bausmės sukeltamų sunkumų ir galimų neigiamų padarinių.

Reikšminga tai, jog taikant atleidimą nuo bausmės dėl ligos ar kitą BK numatytą atleidimo nuo bausmės pagrindą, yra realizuojama baudžiamoji atsakomybė.

Atleidimas nuo bausmės dėl ligos yra viena iš baudžiamosios atsakomybės pasireiškimo formų bausmės nevykdant faktiškai. BK nepateikia atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindų sampratų, tai natūraliai aiškinama ir yra suprantama analizuojant šių pagrindų turinio prasmę.

Pagal BK 76 str. kai asmuo padaro nusikalstamą, BK uždraustą, pavojingą veiką, jis gali būti atleidžiamas nuo visos bausmės atlikimo, „jeigu iki teismo nuosprendžio priėmimo jis suserga sunkia nepagydoma liga, dėl kurios bausmę atlikti būtų per sunku“, taip pat jei nuteistasis „po teismo nuosprendžio priėmimo suserga sunkia nepagydoma liga, jis gali būti atleistas nuo tolesnio bausmės atlikimo“, bei pagal šio straipsnio 3 d. asmuo, kuriam po jo įvykdytos nusikalstamos veikos ar teismo nuosprendžio priėmimo iš esmės sutrinka psichika ir dėl to jis tampa nepakaltinamu ar ribotai pakaltinamu, jis yra atleidžiamas nuo paskirtos bausmės vykdymo ir jam yra taikomos ne baudžiamojo, o medicininio poveikio priverčiamosios priemonės.

Pagal BK 76 str. 3 d. asmens psichinis sutrikimas pasireiškia kaip nepakaltinamumas ar ribotas pakaltinamumas, ir yra apibrėžiami, atitinkamai, pagal šio kodekso 17 str. ir 18 str. Abi šios psichiniu sutrikimu pasireiškusios asmens būsenos pagal minėtus BK str. gali

būti suprantamos kaip visiškas ar dalinis asmens negebėjimas suvokti ir valdyti savo veiksmų tinkamai.⁷

Uzbekistano Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – Uzbekistano BK), taip pat ir Rusijos Federacijos baudžiamasis kodeksas (toliau – Rusijos Federacijos BK)⁸ savo apibrėžimais išplečia asmens nepakaltinamumo, kaip psichinio sutrikimo sąvoką, kai asmuo, kuris nusikalstamos veikos atlikimo metu buvo nepakaltinamas, nesuprato savo veiksmų pavojingumo ir negalėjo tų veiksmų valdyti dėl chroniškos psichinės ligos, laikino psichinio sutrikimo, silpnaprotystės ar kitos psichinės ligos, nėra baudžiamas.⁹ Pagal Rusijos Federacijos BK ribotas pakaltinamumas aiškinamas kaip asmens psichinis sutrikimas, dėl kurio jis negalėjo visiškai suvokti ir valdyti savo veiksmų.¹⁰

Albanijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – Albanijos BK) nepakaltinamumą ar ribotą asmens pakaltinamumą, asmeniui visiškai ar iš dalies nesuvokiant savo veiksmų ir negalint jų valdyti, kaip psichinį sutrikimą sieja su ne tik su psichiniu, bet ir su neuropsichiatrinio sutrikimu.¹¹

Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (toliau – Latvijos BK) asmens nepakaltinamumą ir ribotą pakaltinamumą aiškina, kaip asmens psichinį sutrikimą ar psichinį neįgalumą, kai dėl jų pasireiškimo asmuo visiškai ar iš dalies negalėjo suvokti ir valdyti savo atliekamų veiksmų.¹²

Teismo teisė atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos kyla iš BK 76 str. 1 d. ir 2 d. įtvirtintų žodžių „gali būti atleistas“ nuo bausmės ar tolesnio jos atlikimo, bei konkrečiu atveju vertinama ir analizuojama. BK 76 str. 3 d. įtvirtina teismo pareigą atleisti ribotai pakaltinamą ar nepakaltinamą asmenį nuo bausmės vykdymo, kadangi nusikalstamą veiką

---

⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 17, 18 straipsniai. *Valstybės žinios*, 2002-10-25, Nr. 89-2741.

⁸ Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.96 N 63-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014) 21 Ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-kodeks/>.

⁹ Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, article 18. Tashkent, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

¹⁰ Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.96 N 63-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014) 22 Ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-kodeks/>.

¹¹ Criminal Code of the Republic of Albania, article 17. Dated 27 January 1995, Law No. 7895. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>.

¹² The Criminal Law of Republic of Latvia, articles 13, 14. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200 (1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal%20law>.

padaręs asmuo negali suprasti, suvokti savo atliktų veiksmų pavojingumo ir jų įvertinti, bei tinkamai už juos atsakyti realizuojant apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirtą bausmę, tad paskirti tokiam asmeniui bausmę nėra tikslinga. Šiuo atveju teismo paskiriamos priverčiamosios medicinos priemonės yra efektyvesnės ir tikslingesnės nei bausmė ir yra bausmės alternatyva.

„Teismas turi teisę atleisti nuteistąjį nuo bausmės, o ši teisė realizuojama įvertinus nusikalstamos veikos sunkumą ir nuteistojo asmenybę, atsižvelgus į atliktos bausmės dalį, taip pat į sunkios nepagydomos ligos įtaką bausmės atlikimui, tokios ligos gydymo galimybes įkalinimo įstaigoje bei galimą poveikį minėtų asmenų sveikatai.“¹³

Asmuo gali būti atleidžiamas nuo tolimesnio ar nuo viso bausmės vykdymo su tam tikra įstatyme numatyta sąlyga, kuri numato, jog asmuo serga sunkia ir nepagydoma liga, įtraukta į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“. Nors šis sąrašas reguliuoja asmenų, jau atliekančių bausmę, atleidimo medicininius pagrindus, juo remtis galima sprendžiant ir kaltinamųjų asmenų teisme atleidimą nuo bausmės.¹⁴

Teismo teisė – atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos koreliuojasi ir kyla iš Konstitucijos, kuri turi vienareikšmę viršenybę visų Lietuvos teisės aktų atžvilgiu. Konkreti teismo teisė bei pareiga numatyta Konstitucijos 109 str., atsižvelgiant ir išskiriant šias reikšmingesnes nuostatas: „teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai“, bei „teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo.“¹⁵

Bendraja prasme, atleidimas nuo bausmės dėl ligos reiškia, jog asmuo, kuriam taikomas šis bausmės vykdymą naikinantis pagrindas išvengia faktinio bausmės vykdymo bausmę vykdančioje institucijoje, tačiau neišvengia baudžiamosios atsakomybės sukeliamų padarinių, tokių, kaip teistumas.

„Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės yra savarankiškas nusikalstamos veikos padarinys, kurio esmė – kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo atleidžiamas nuo tų teisinių padarinių, kurie sudaro baudžiamosios atsakomybės turinį. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės – tai atleidimas nuo visų padarinių, kurie sudaro

---

¹³ ABRAMAVIČIUS, A., *et al.* Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 407.

¹⁴ PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai. Vilnius: Justitia, 2008, p. 396.

¹⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 straipsnis. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.

baudžiamosios atsakomybės turinį“.¹⁶ Šia pateikta citata yra atribojamas atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, bei atleidimas nuo bausmės, kurie nėra ir negali būti tapatūs reiškiniai.

BK VI skyriuje paminėti atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagrindai, kurių egzistavimas padeda asmeniui išvengti baudžiamosios atsakomybės sukeltamų padarinių, kai teismas gali: 1) atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, kai asmuo ar nusikalstama veika prarado pavojingumą; 2) atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo; 3) atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, susitaikius kaltininkui ir nukentėjusiajam; 4) atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės asmenį, kai jo nusikalstamoje veikoje yra lengvinančių aplinkybių; 5) atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, kai asmuo aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytas nusikalstamas veikas; 6) atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės laidavimo pagrindu.

Pažymėtina, jog atleidimo nuo bausmės dėl ligos atveju, pagal BK 76 str. 1 d. ar 2 d., asmuo serga sunkia nepagydoma liga, kuri yra įtraukta į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“, bei šią ligą savo medicininėje išvadoje pateikia teismo medicinos ekspertas, kartu konstatuodamas šios ligos įtaką bausmės atlikimui. Nuteistojo sunkios nepagydomos ligos egzistavimas yra sąlyginė bausmės bei baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma, realiai trukdanti jam atlikti bausmę.

„Atleidimas nuo bausmės – tai nusikalstamą veiką padariusio ir teismo dėl to pripažinto kaltu asmens atleidimas nuo visos ar dalies teismo skirtos bausmės atlikimo. Taigi atleidimo nuo bausmės preliminari sąlyga yra apkaltinamojo nuosprendžio priėmimas, asmens pripažinimas kaltu dėl padarytos nusikalstamos veikos.“¹⁷ Visais atvejais, atleisdamas asmenį nuo bausmės dėl ligos teismas priima apkaltinamąjį nuosprendį, kurio rezoliucinėje dalyje pripažįsta asmenį kaltu padarius nusikalstamą veiką, skiria jam bausmę ir tuo pačiu nuosprendžiu atleidžia jį nuo visos bausmės atlikimo.¹⁸

---

¹⁶ PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai. Vilnius: Justitia, 2008, p. 345.

¹⁷ *Ibidem*, p. 380.

¹⁸ *Ibidem*, p. 397.

Įstatymai aiškios sunkios nepagydomos ligos sąvokos nepateikia. Pagal “Nuteistųjų sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašą” sunkios nepagydomos ligos sąvoka aiškinama kaip bet kuri liga, kuri patenka į “Sunkių nepagydomų ligų sąrašą”.¹⁹

Platesnė sunkios nepagydomos ligos sąvoka galėtų apimti šiuos iš įstatymų kylančius teiginius:

- liga turi būti sunki ir nepagydoma;
- konkreti liga, kuria serga nuteistasis turi būti įtraukta į Sveikatos apsaugos ministro patvirtintą „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“;
- sunki ir nepagydoma liga trukdo nuteistajam realizuoti paskirtą bausmę;
- sunkią ligą konstatuoja ir teismui pateikia speciali gydytojų komisija;
- teismas savo prerogatyva vertina galimybę konkrečiu atveju atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos atsižvelgdamas ir į kitas bylai reikšmingas aplinkybes (nuteistojo asmenybę, nusikalstamos veikos pavojingumą, ligos pobūdį, momentą, nuo kurio nuteistajam pasireiškė sunki nepagydoma liga ir kitas aplinkybes).

Kartais atlikti fundamentalius bazinius veiksmus asmeniui yra sunkiau nei fiziškai bei psichiškai sveikam asmeniui, tad asmens gebėjimai veikti tam tikru būdu yra vertinami jo veikimo galimybių lygio kontekste ir mediciniškai galėtų būti įvertinti procentine išraiška (0-100). „Sprendimą dėl asmens darbingumo lygio Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba) priima įvertinusi šiuos kriterijus: medicininius, t. y. asmens bazinį darbingumą; asmens veiklos ir gebėjimo dalyvauti.“²⁰ Bazinis darbingumas vertinamas atsižvelgiant į asmens sveikatos būklę: į visas jo darbingumui įtaką darančias ligas, traumas, patologines būkles ir su tuo susijusius organizmo funkcijų sutrikimus.²¹

Pažymėtina, jog asmuo, kuris serga sunkia nepagydoma liga, įtraukta į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ punktą(-us) visais atvejais turi mažesnę darbingumą nei 100

---

¹⁹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 patvirtintas „Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašas“. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 139-7020.

²⁰ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. kovo 12 d. įsakymo Nr. A1-131/V-349 redakcija patvirtintas “Darbingumo lygio nustatymo kriterijų aprašas”. *Valstybės žinios*, 2005-03-24, Nr. 38-1253.

²¹ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. kovo 12 d. įsakymo Nr. A1-131/V-349 redakcija patvirtintas “Darbingumo lygio nustatymo kriterijų aprašas”. *Valstybės žinios*, 2005-03-24, Nr. 38-1253.

procentų. Kiekvieną individualų darbingumo lygį nustato Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba. Neįgalumo lygis įvertintas tam tikra procentine išraiška galėtų būti traktuojamas kaip asmens (ne)galėjimas atlikti nuosprendžiu paskirtą(os) bausmę(ės), kaip fizinė ar psichinė kliūtis, dėl kurios bausmės atlikimas tampa sunkiai įgyvendinamas ar neįmanomas.

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta šioje darbo dalyje, bendrąja prasme, atleidimas nuo bausmės dėl nuteistojo fizinio pobūdžio ligos, pagal Lietuvos BK, taip pat atsižvelgiant ir į šioje dalyje paminėtų užsienio valstybių BK reguliavimą, gali būti suprantamas kaip teismo teisė atleisti asmenį nuo bausmės dėl jo įstatymiškai apibrėžtos sunkios nepagydomos ligos, teismo apkaltinamojo nuosprendžio pagrindu, kai konkreti nuteistojo sunki nepagydoma liga yra ta sąlyga, dėl kurios bausmės vykdymas tampa sunkiai įgyvendinamas ar neįmanomas. Tuo tarpu asmens atleidimas nuo bausmės dėl jo psichinio sutrikimo yra bylą nagrinėjančio teismo pareiga, kai kurių šioje darbo dalyje aptartų užsienio valstybių BK psichinis sutrikimas aprašomas plačiau, tačiau iš esmės yra suprantamas, kaip iškilusi kliūtis nuteistajam atliekant bausmę, ir yra pateikiamas kaip ribotas ar visiškai asmens nepakaltinamumas.

1.1. Atleidimo nuo bausmės dėl ligos rūšys

BK 76 str. 1 d. ir 2 d. numatyti atleidimo nuo bausmės pagrindai taikomi nusikalstamą veiką padariusiam pakaltinamam ar ribotai pakaltinamam asmeniui, gebančiam visiškai ar iš dalies suvokti savo veikos ir atliekamų veiksmų jos metu pavojingumą, bei kilusius padarinius. Šio straipsnio 3 d. yra ypatinga tuo, jog asmuo nuo bausmės atleidžiamas jo visiškai ar ribotai nepakaltinamumo pagrindu, jam nesuvokiant ar iš dalies nesuvokiant savo atliktų veiksmų esmės ir negalint už kilusius padarinius konkrečioje nusikalstamoje veikoje atsakyti tinkamai. Šiuo atveju taikomos priverčiamosios medicinos priemonės yra ne bausmė, bet jos alternatyva, kurios pagrindinis tikslas nėra bausti, o pagydyti riboto ar visiškai nepakaltinamumo būsenoje esantį asmenį.

Pagal Uzbekistano BK vienas iš priverčiamųjų medicinos priemonių tikslų – jų taikymas asmenims, turintiems priklausomybių nuo alkoholio, narkotinių ar toksinių medžiagų vartojimo, juos gydant ir siekiant bausmės tikslų įgyvendinimo.²²

Lietuvos BK²³ įtvirtina sąlygas ir konkrečias medicininio poveikio priemonių rūšis, numatydamas, jog „asmenims, teismo pripažintiems nepakaltinamais ar ribotai pakaltinamais, taip pat asmenims, kuriems po nusikalstamos veikos padarymo ar bausmės paskyrimo sutriko psichika ir dėl to jie negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti, teismas gali taikyti šias priverčiamąsias medicinos priemones: 1) ambulatorinį stebėjimą pirminės psichikos sveikatos priežiūros sąlygomis; 2) stacionarinį stebėjimą bendro stebėjimo sąlygomis specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose; 3) stacionarinį stebėjimą sustiprinto stebėjimo sąlygomis specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose; 4) stacionarinį stebėjimą griežto stebėjimo sąlygomis specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose.“ Analogiškas priverčiamąsias medicininio poveikio priemones numato ir Rusijos BK 99 str.²⁴

Uzbekistano BK priverčiamosios medicininio poveikio priemonės apibrėžiamos panašiai kaip ir Lietuvos BK, tačiau skiriasi asmeniui priverčiamąją medicinos priemonę taikančių psichiatrinių įstaigų režimas, bei tai, jog asmeniui po stacionaraus gydymo bendrojo tipo psichiatrinėje ligoninėje, nustatoma papildoma globa.²⁵

Latvijos BK numato tris analogiškas priverčiamųjų medicininio poveikio priemonių rūšis, kaip ir numatytos Lietuvos BK, išskyrus galimybę taikyti stacionarinį stebėjimą griežto stebėjimo sąlygomis specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose.²⁶

Albanijos BK įtvirtintos priverčiamosios medicininės priemonės gali būti dviejų rūšių: priverčiamasis medicininis gydymas ambulatorinėmis sąlygomis ir priverčiamasis

---

²² Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, article 91. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

²³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 98 str. *Valstybės žinios*, 2002-10-25, Nr. 89-2741.

²⁴ Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.96 N 63-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014) 13 Ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-kodeks/>.

²⁵ Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, article 93. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

²⁶ The Criminal Law of Republic of Latvia, article 68. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200 (1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą:

<https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal%20law>.

medicininis gydymas medicinos įstaigoje,²⁷ kai šios priemonės yra liberalesnės kitų šiame darbo skyriuje aptariamų užsienio valstybių BK įtvirtintų priverčiamųjų medicininių priemonių atžvilgiu.

Vertinant visus Lietuvos BK 76 str. atleidimo nuo baudmės dėl ligos pagrindus, kaip tam tikras stadijas, verta paminėti šiuos jiems būdingus požymius:

- atleisti asmenį nuo baudmės dėl ligos yra teismo teisė, bet ne pareiga, tad vertindamas konkrečią situaciją teismas atsižvelgia į visas bylai reikšmingas aplinkybes;

- BK 76 str. 1 d. ir 2 d. atleidimo nuo baudmės dėl ligos pagrindų esmę sudaro tai, jog įgyvendindamas savo teisę atleisti asmenį nuo baudmės vykdymo, teismas atleidžia pakaltinamą ar ribotai pakaltinamą asmenį, sergantį sunkia nepagydoma, įstatymo nustatyta tvarka į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“ įtraukta liga, kai tuo tarpu BK 76 str. 3 d. įtvirtina tai, jog asmuo sąlyginai išvengia faktinio baudmės atlikimo kai jo būseną pasiekia riboto ar visiško nepakaltinamumo lygį, ir toks asmuo serga psichine liga, kai konkrečiu atveju priverčiamųjų medicinos priemonių taikymas yra medicinos, bet ne teisės klausimas;

- vertindamas ar atleisti asmenį nuo baudmės teismas atsižvelgia į šias reikšmingas bylai aplinkybes: kaltinamojo asmenybę, jo padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, kitus BK 54 str. 2 d. numatytus baudmės skyrimo pagrindus, bei į konkrečią specialios gydytojų komisijos pateiktą išvadą, kurioje yra nustatomas nuteistojo ligos pobūdis ir jos galimas trukdymas baudmės atlikimui.

1.2. Teisinis atleidimo nuo baudmės dėl ligos reguliavimas kai kurių užsienio valstybių teisės aktuose

Šiame skyriuje bus pateikiami kai kurie kitų valstybių BK straipsniai analogiški Lietuvos BK, kuriuose bus numatytos panašios, tapačios ar skirtingos sąlygos, kaip pagrindas atleisti asmenį nuo baudmės dėl ligos: Rusijos Federacijos BK, Latvijos BK, Albanijos BK, Uzbekistano BK. Dauguma esminių bendro pobūdžio nuostatų ir apibrėžimų visuose analizuotuose kodeksuose yra panašūs, tačiau kai kuriuose kodeksuose apie psichines

---

²⁷ Criminal Code of the Republic of Albania, article 46. Dated 27 January 1995, Law No. 7895 [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>.

ligas ir kitas sunkias nepagydomas ligas kalbama plačiau, detaliau, kituose - labiau apibendrintai.

Rusijos Federacijos BK yra įtvirtintas analogiškas atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindas, kaip ir Lietuvos BK ir yra jam tapatus, atsižvelgiant į ganėtinai ilgą šių valstybių istorinį ryšį. Šis teisinis pagrindas apima psichikos sutrikimo aspektą atleidžiant asmenį nuo visos ar dalies paskirtos bausmės, teismui paskiriant medicininio poveikio priemones.²⁸

Kitas šiame Rusijos Federacijos BK 81 str. įtvirtintas atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindas susijęs su „kita sunkia liga, trukdančia atlikti bausmę“²⁹, kuri pasireiškia jau po nusikaltimo padarymo. Kaip galėtų būti suprantama sąvoka „kita sunki liga“ būtų galima aiškinti Lietuvos BK normų kontekste, atsižvelgiant į tai, kokias ligas sunkiomis ir nepagydomomis laiko valstybių įstatymai.

Šio Rusijos Federacijos BK išskirtinumas nuo Lietuvos BK reguliuojamų ir apibrėžiamų atvejų pasireiškia tuo, jog minėtasis straipsnis apibrėžia ir areštuotų ar laikomų disciplinariniuose kariniuose padaliniuose kariškių atleidimo nuo bausmės dėl jų ligos galimybę, kai ši liga trukdo jiems tinkamai atlikti karinę tarnybą. Nebaigta bausmės dalis, šiuo atveju, gali būti pakeista švelnesne bausme.³⁰

Latvijos BK atleidimo nuo bausmės dėl ligos galimybę sieja su tam tikrų rūšių priklausomybe. Teismas nuo bausmės atlikimo gali atleisti asmenį, kuris padarė baudžiamąjį nusižengimą ar nesunkų nusikaltimą, dėl alkoholizmo, priklausomybių nuo narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų, jei šis asmuo sutinka gydytis minėtas priklausomybes. Bausmė turi būti vykdoma, jei asmuo nepradeda gydymo per teismo nurodytą laiką, ir vengia medicininio gydymo.³¹ Nusikalstamos veikos įvykdymas dėl asmens alkoholizmo, priklausomybių narkotinėms, toksinėms ar psichotropinėms medžiagoms pagal šiuo metu galiojančią Lietuvos BK yra traktuojamas, kaip nusikalstama

---

²⁸ Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.96 N 63-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014), 81 Ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-kodeks/>.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ The Criminal Law of Republic of Latvia, article 59. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200 (1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal-law>.

veiką sunkinanti aplinkybė³² ir bendra tvarka nėra pagrindas atleisti asmens nuo baudžiamosios atsakomybės³³.

Pagal Latvijos BK teismas turi teisę atleisti asmenį, kuris turi minėtų priklausomybių arba paskirti jam bausmę. Šis atleidimo nuo bausmės dėl asmens alkoholizmo ir kitų priklausomybių pagrindas yra perimtas iš 1961 m. įsigaliojusio ir 2003 m. sulig naujuoju Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu netekusiu galios Lietuvos Tarybos Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso³⁴, tačiau šiek tiek liberalesnis jo pri(taikymo) galimybių atžvilgiu. Kita vertus, Lietuvos BK numato galimybę asmeniui, kuris buvo priverstinai nugirdytas ar apsvaigintas prieš jo valią, išvengti baudžiamosios atsakomybės dėl šių aplinkybių nulemtos nusikalstamos veikos atlikimo.³⁵

Atleidimas nuo bausmės dėl ligos pagal Latvijos BK galimas ir tada, kai asmuo po apkaltinamojo nuosprendžio susirgo psichine liga, dėl kurios jis ar ji prarado gebėjimą suvokti ir kontroliuoti savo veiksmus, teismas turi atleisti asmenį nuo bausmės atlikimo. Gali būti imamasi priverčiamųjų medicininio poveikio priemonių, numatytų šiame kodekse.³⁶ Taip pat, jei asmuo, kuris buvo nuteistas dėl nusikalstamos veikos atlikimo ar kuriam prokuroro baudžiamuoju įsakymu buvo nustatyta bausmė, susirgo kita sunkia nepagydoma liga, teismas gali atleisti tokį asmenį nuo bausmės atlikimo.³⁷

Uzbekistano BK teisinis reguliavimas yra pakankamai panašus į Lietuvos BK reguliavimą, vertinant tai ligos, kuri turi įtakos išvengiant bausmės, kontekste.

Pagal Uzbekistano BK asmuo, kuris įvykdė nusikalstamą veiką gali būti atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, jei prieš apkaltinamojo nuosprendžio paskelbimą jam pasireiškė psichikos sutrikimai, kurie trukdo jam suprasti savo veiksmų pobūdį ir juos valdyti. Tokiam asmeniui teismas gali taikyti priverčiamąsias medicininis priemones. Tačiau tais atvejais, kai asmuo pasveiksta, jis turėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jei tai atsitinka prieš baudžiamosios atsakomybės senaties termino

---

³² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 60 straipsnio 1 dalies 9 punktas. *Valstybės žinios*, 2002-10-25, Nr. 89-2741.

³³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 19 straipsnio 1 dalis. *Valstybės žinios*, 2002-10-25, Nr. 89-2741.

³⁴ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamojo kodekso 60 straipsnį. *Vyriausybės žinios*, 1961-01-01, Nr. 18-147 (netekęs galios).

³⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 19 straipsnio 2 dalis. *Valstybės žinios*, 2002-10-25, Nr. 89-2741.

³⁶ The Criminal Law of Republic of Latvia, article 59. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200 (1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal-law>.

³⁷ *Ibidem*.

pasibaigimą, skaičiuojant jį nuo teismo priverčiamųjų medicininio poveikio priemonių pakyrimo pradžios.³⁸ Šio kodekso išskirtinumas Lietuvos BK atžvilgiu pasireiškia tuo, jog jis numato atvejus, kai nusikalstamą veiką įvykdęs asmuo dėl savo psichinio sutrikimo sąlygiškai atleidžiamas ne tik nuo bausmės, bet ir nuo baudžiamosios atsakomybės, t.y., gali jos sukeltamų padarinių išvengti apskritai.

Pagal Uzbekistano BK asmuo, kuriam po bausmės paskyrimo pasireiškė psichinė liga ir jis negalėjo suprasti savo veiksmų bei jų tinkamai valdyti, taip pat kai asmeniui pasireiškia kita sunki liga, trukdanti jam atlikti bausmę, nuo bausmės tokiais atvejais asmenys atleidžiami.³⁹ Taip pat pagal šį straipsnį yra numatyta, jog kariškiai, tarnaujantys kariuomenėje, nubausti dėl drausminių pažeidimų ar kurių tarnyba kariniame padalinyje yra sustabdyta, jei jie yra pripažįstami, kaip negalintys atlikti karo tarnybos dėl sveikatos sutrikimų, gali būti atleidžiami nuo bausmės. Kariuomenėje tarnaujančios karės gali būti atleidžiamos nuo bausmės ar joms gali būti sustabdytas tarnavimas kariniame padalinyje dėl motinystės atostogų. Neįgalūs asmenys ar asmenys, sulaukę pensinio amžiaus paskirtu pataisos darbų laikotarpiu, ar moterys, esančios motinystės atostogose kol jų terminas nėra pasibaigęs, gali būti atleidžiami nuo bausmės.⁴⁰

Pažymėtina, jog Albanijos BK atveju, kai asmenys teismo gali būti atleidžiami nuo bausmės ar baudžiamosios atsakomybės dėl jų sunkios nepagydomos ligos, nenumato.

Atsižvelgiant į tai, kaip šiame darbo skyriuje minėtos kitos užsienio valstybės yra įteisinusios atleidimą nuo bausmės konkrečios ligos pagrindu, paminėtini šie skirtumai nuo Lietuvos BK reglamentuojamos atleidimo nuo bausmės dėl ligos tvarkos:

- Latvijos BK įtvirtintas atleidimo nuo bausmės dėl asmens priklausomybių nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų pagrindas savo pobūdžiu ir prigimtimi tokius asmenis sąlyginai privilegijuoja;

- Uzbekistano BK numatytais atvejais psichinių sutrikimų turintis asmuo teismo teise gali būti atleidžiamas ne tik nuo bausmės bet ir nuo baudžiamosios atsakomybės, priverčiamųjų medicinos priemonių pagrindu;

---

³⁸ Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, article 67. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

³⁹ Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, article 75. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

⁴⁰ *Ibidem*.

- Uzbekistano BK ir tam tikra šiame darbe pateikta apimtimi Rusijos Federacijos BK numato atvejus, kai nuo bausmės dėl ligos gali būti atleidžiami drausminių nuobaudų turintys kariškiai, taip pat nuo bausmės gali būti atleidžiami neįgalūs asmenys;

- Albanijos BK nėra numatyta asmens atleidimo nuo bausmės dėl ligos galimybė.

2. ATLEIDIMO NUO BAUSMĖS DĖL LIGOS TVARKA IR SĄLYGOS

Pažymėtina, jog BK 76 str. numatyti atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindai gali būti realizuojami tik teismo prerogatyva, t.y., teismas turi teisę konkrečiu atveju atleisti asmenį nuo bausmės arba šia teise nepasinaudoti, žinoma, atsižvelgdamas ir vertindamas ir kitas aplinkybes, tokias kaip nuteistojo asmenybė, ligos pobūdis, veikos sunkumas ir pan.

Formalią tvarką ir sąlygas, kaip turėtų būti įgyvendinami konkretūs atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindai numato BPK 359 str. Pagal šią normą Lietuvos BK 76 str. numatytais atvejais nuteistąjį nuo bausmės atlikimo dėl ligos atleidžia teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu, remdamasis gydytojų komisijos išvada.⁴¹

Viešųjų darbų ar laisvės apribojimo bausmę atliekančio nuteistojo sveikatos būklės patikrinimą atlieka asmens sveikatos priežiūros viešosios įstaigos (toliau – ASPVĮ), kurioje nuteistasis yra prisirašęs, gydytojas, turintis galiojančią medicinos praktikos licenciją ir diagnozuojantis bei gydantis sunkią nepagydomą ligą arba psichikos ligą. Nuteistajam informavus ASPVĮ gydytoją, atliekantį jo sveikatos būklės patikrinimą, apie atliekamą bausmę ir ją vykdančią instituciją, o ASPVĮ gydytojui nustačius, kad nuteistasis serga sunkia nepagydoma liga, jo Asmens sveikatos istorija (toliau – forma Nr. 025a) pateikiama ASPVĮ gydytojų konsultacinei komisijai (toliau – GKK). ASPVĮ gydytojas, nustatęs, kad nuteistasis serga psichikos liga, tai pažymi nuteistojo formoje Nr. 025a ir formą Nr. 027/a su psichikos ligos diagnoze pateikia nuteistojo nurodytai viešųjų darbų ar laisvės apribojimo bausmę vykdančiai institucijai.⁴² Taip pat pagal šį aprašą arešto ar laisvės atėmimo bausmę atliekantis nuteistasis, kuriam laisvės atėmimo vietos gydytojas įtaria sunkią nepagydomą ligą ar psichikos ligą, dėl kurios jis negali suvokti savo veiksmų esmės ir jų valdyti, pristatomas į Laisvės atėmimo vietų ligoninę sveikatos būklės patikrinimui. Laisvės atėmimo vietų ligoninės vadovas, gavęs Sveikatos būklės patikrinimo aktą, per 2 darbo dienas perduoda jį GKK, veikiančios Laisvės atėmimo vietų ligoninėje, pirmininkui. Viešųjų darbų ar laisvės apribojimo bausmę vykdančios institucijos vadovas, per 3 darbo dienas pateikia įstatymų nustatytus dokumentus teismui dėl nuteistojo atleidimo nuo

---

⁴¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 359 straipsnis. *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341.

⁴² Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 patvirtintas „Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašas“. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 139-7020.

bausmės dėl ligos, taip pat įstatymų nustatytus dokumentus dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo nuteistajam proceso pradėjimo.⁴³

Pagal Latvijos BK priverčiamosios medicininio poveikio priemonės gali būti taikomos asmenims, kurie nusikalstamas veikas įvykdė riboto pakaltinamumo būsenoje. Jei tokie asmenys yra nubausti laisvės atėmimo bausme, medicininis gydymas nustatomas laisvės atėmimo vietose pagal jų galimybes. Jei tokie asmenys nubausti ne laisvės atėmimo bausme, teismas įpareigoja juos gydytis psichiatrinėje įstaigoje pagal jų gyvenamąją vietą.⁴⁴

Pagal Uzbekistano BK kai nusikalstamą veiką įvykdo asmuo, kuris yra priklausomas nuo alkoholio, narkotinių ar toksinių medžiagų vartojimo, teismas, atsižvelgdamas į gydytojų išvadą, papildomai prie bausmės gali paskirti priverčiamąsias medicininio poveikio priemones.⁴⁵

„Nuteistojo atleidimo nuo bausmės dėl ligos klausimą teismas nagrinėja vadovaudamasis BPK 362 str. nustatyta tvarka. Jeigu asmuo susirgo psichine liga ir gali prireikti skirti jam priverčiamąsias medicinos priemones, bausmę vykdančios institucijos vadovo teikimo nagrinėjimo tvarką nustato BPK 402-403 str.“⁴⁶ Svarbu nustatyti konkretaus bylą nagrinėsiančio teismo kompetenciją, atsižvelgiant į momentą, nuo kurio nuteistajam sutriko psichika. Jeigu asmens psichika sutriko po bausmės paskyrimo, kol nuosprendis dar neįsiteisėjęs ir nepradėtas vykdyti, bylą nagrinėja nuosprendį priėmęs teismas. Jeigu asmens psichika sutriko, kai nuosprendis jau vykdomas, bylą nagrinėja bausmės atlikimo vietos teismas.⁴⁷

---

⁴³ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 patvirtintas „Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašas“. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 139-7020.

⁴⁴ The Criminal Law of Republic of Latvia, article 70. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200 (1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal%20law>.

⁴⁵ Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, article 96. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2012-XII [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminalcodes/country/55/Uzbekistan/show>.

⁴⁶ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, 411 p.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 402 straipsnis. *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341.

Pagal Uzbekistano Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą (toliau – Uzbekistano BPK)⁴⁸ ir Latvijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksą (toliau – Latvijos BPK)⁴⁹ nuteistųjų atleidimo nuo bausmės dėl ligos tvarka aprašoma analogiškai, kaip ji pateikiama Lietuvos BPK, tačiau nuteistojo liga, kaip pagrindas vykdyti šią tvarką minėtame Uzbekistano BPK straipsnyje aprašoma kaip chroniška psichinė ar kitokio pobūdžio liga.

Pažymėtina, jog visais atvejais teismas gali atleisti nuteistąjį nuo pagrindinės ir papildomos bausmės.

Atleidimo nuo bausmės atvejais konkrečią bylą nagrinėjantis teismas privalo atsižvelgti ne tik į tai, kokio sunkumo ir pavojingumo yra nuteistojo įvykdyta veika, kokia liga jis serga ar kokios kitos reikšmingos aplinkybės vyrauja byloje, bet ir tinkamai įvertinti teismo medicinos ekspertų ar kitų medicinos specialistų pateikiamas išvadas ir jų pagrįstumą. Tam tikrais atvejais, kai nusikalstamą veiką įvykdęs asmuo serga psichine liga psichiatrijos įstaigos administracijos teikimu teismas, pagal psichiatrijos įstaigos išvadą nusprendęs, kad asmuo turi būti gydomas priverstinai jį hospitalizavus, privalo nurodyti psichiatrijos įstaigą, kurioje priverstinai turi būti hospitalizuojamas šis asmuo, ir nustatyti priverstinio hospitalizavimo trukmę bei sveikatos priežiūros sąlygas. Praėjus 6 mėnesiams, o jeigu reikia, ir anksčiau, teismas pagal psichiatrijos įstaigos išvadą psichiatrijos įstaigos teikimu privalo apsvarstyti priverstinio hospitalizavimo bei priverstinio gydymo klausimą ir hospitalizavimą bei šį gydymą pratęsti, bet kiekvieną kartą ne daugiau kaip 6 mėnesiams, arba nutraukti.⁵⁰

Analizuojant teismų praktiką, esminis aspektas yra susijęs su tuo, jog teismo medicinos eksperto išvada, jog nuteistajam, sergančiam sunkia nepagydoma liga, bausmę atlikti būtų per sunku, teismui yra tik vienas iš duomenų šaltinių ir tik rekomendacinio pobūdžio.⁵¹ Šis teismo išaiškinimas galėtų būti suprantamas taip, jog teismas, vertindamas ar konkretus asmuo, sergantis sunkia nepagydoma liga gali būti atleistas nuo bausmės dėl ligos, taip pat kartu atsižvelgdamas į kitas esmines sąlygas, bei kartu neatsižvelgdamas ir nevertindamas teismo medicinos eksperto pateiktos išvados apie nuteistojo (ne)galėjimą

---

⁴⁸ Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan, article 534. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2013-XII [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

⁴⁹ Criminal Procedure Law of the Republic of Latvia, article 640. *Latvijas Vēstnesis*, 74 (3232), 11.05.2005. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/id/107820-criminal-procedure-law>.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymo 37 straipsnis. *Valstybės žinios*, 1995-06-28, Nr. 53-1290.

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2014 m. balandžio 29 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221/2014*.

atlikti jam paskirtą(os) bausmės dėl ligos šia savo teise galimai pažeidžia Konvencijos 3 str., kurio nuostatos draudžia ir teigia, „jog niekas negali būti kankinamas, su niekuo neturi būti žiauriai, nežmoniškai ar žeminant jo orumą elgiamasi, ar jis baudžiamas.“⁵² Remiantis šiuo Konvencijos straipsniu jo turinys konkrečioje atleidimo nuo bausmės dėl ligos situacijoje turėtų būti suprantamas, kaip asmens, sergančio sunkia nepagydoma liga faktinės padėties vertinimas, atsižvelgiant į tai, jog jau pati sunki nepagydoma nuteistojo liga yra savotiškas atpildas už jo padarytą nusikalstamą veiką ir konkrečios bausmės atlikimas įkalinimo įstaigoje jam gali būti per sunkus.

Praktikoje tam tikrų problemų iškyla tuomet, kai reikia tinkamai nubausti sunkia nepagydoma liga sergantį asmenį, išlaikant tam tikrą represinį balansą tarp teisingumo principo ir realios bausmės paskirties įgyvendinimo.

Svarbu ir tai, jog pats teismas neturi nei teisės ir pareigos, nei kompetencijos vertinti pateiktos gydytojų komisijos išvados tikslingumo ir teisingumo ar kitaip vertinti atitikimų tarp faktų ar vertinti konkrečių gydytojų kompetencijos. Šiuo atveju iškyla tam tikras prieštaravimas tarp dviejų teisinių normų: ar asmeniui bausmę dėl ligos atlikti per sunku yra medicinos, bet ne teisės klausimas ir medicinos eksperto išvada, jog nuteistajam dėl jo sunkios nepagydomos ligos bausmę atlikti būtų per sunku teismui yra tik rekomendacinio pobūdžio, vienas iš įrodomųjų šaltinių, t.y., teismas į ją gali net neatsižvelgti. Darytina išvada, jog, jei konkrečioje byloje yra pasitelkiamas teismo medicinos ekspertas, siekiant nustatyti ir įvertinti nuteistojo sunkios nepagydomos ligos būklę ir jo (ne)gebėjimą atlikti paskirtą(-os) bausmę(-ės), neatsižvelgęs į konkrečią išvadą teismas yra saistomas pernelyg plačios apimties įgaliojimų, kadangi sunkia nepagydoma liga sergantis asmuo turi pagrįstą lūkestį tikėtis, jog jo situacija bus įvertinta visapusiškai teisingai ir objektyviai, ir jis šioje situacijoje yra prilyginamas nuteistajam, kuris neserga sunkiomis nepagydomomis ligomis.

Pagrindinė problematika susiklosto tuomet, kai įstatyminė norma teismui numato teisę, bet ne pareigą vertinti medicinos eksperto pateiktą išvadą dėl nuteistųjų sunkios nepagydomos ligos, kai toji teisė kyla iš BPK 359 str. 1 d.

Konkretūs atvejai, kylantys šios problematikos pagrindu, bus toliau analizuojami šios dalies atskiruose skyriuose.

---

⁵² Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

2.1. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos iki teismo nuosprendžio priėmimo

BK 76 str. 1 d. numatyta, jog nusikalstamą veiką padaręs asmuo gali būti atleistas nuo bausmės, jeigu iki teismo nuosprendžio priėmimo jis suserga sunkia nepagydoma liga, dėl kurios bausmę atlikti būtų per sunku. Šiuo atveju teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, paskiria tokiam asmeniui bausmę ir atleidžia jį nuo bausmės atlikimo. Spręsdamas šį klausimą, teismas atsižvelgia į padarytos nusikalstamos veikos sunkumą, nuteistojo asmenybę ir ligos pobūdį.

Atkreiptinas dėmesys, jog pagal minėtąją BK 76 str. dalį asmens sunki nepagydoma liga pasireiškia iki teismo nuosprendžio priėmimo apimant ikiteisminio tyrimo stadiją ir teisminį nagrinėjimą. Ikiteisminio tyrimo stadijoje ikiteisminio tyrimo pareigūnas perduoda tyrimo medžiagą prokurorui, prokuroras surašo atitinkamą rezoliuciją ar teismo nagrinėjimo metu teisėjas ar teismas priima nutartį dėl priverčiamųjų medicinos priemonių proceso taikymo, atsižvelgdami į įtariamojo/kaltinamojo ar nuteistojo psichinio sutrikimo pobūdį, kuris asmeniui, pasireiškė kaip nepakaltinamumas ar ribotas pakaltinamumas ir dėl to jis nesugeba tinkamai įvertinti savo veiksmų esmės ir jų valdyti.⁵³ Inicijuotas priverčiamųjų medicinos priemonių procesas ikiteisminio tyrimo stadijoje tai vienintelė alternatyvi galimybė šį baudžiamąjį procesą užbaigti neskiriant realios bausmės nusikalstamą veiką įvykdžiusiam asmeniui dėl jo psichinio sutrikimo, kadangi nėra įstatymu sureglamentuoto įtariamojo atleidimo nuo bausmės dėl kito pobūdžio sunkios nepagydomos ligos ikiteisminio tyrimo stadijoje, atsižvelgiant į BPK 212 str. 1 d. teisinį ryšį su BPK 3 str., kuriame numatyti baudžiamąjo proceso negalimumo pagrindai. Tokios galimybės – kaip aplinkybės, dėl kurios baudžiamasis procesas negalimas nenumato ir Latvijos BPK dėl analogiškai sureglamentuotos procedūros.⁵⁴

Pagal Rusijos Federacijos baudžiamąjo proceso kodeksą (toliau Rusijos Federacijos BPK) ikiteisminio tyrimo metu tyrimo grupės vadovas nusprendžia dėl kaltinamojo

---

⁵³ Lietuvos Respublikos baudžiamąjo proceso kodekso 394 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktai. *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341.

⁵⁴ Criminal Procedure Law of the Republic of Latvia, article 377. *Latvijas Vēstnesis*, 74 (3232), 11.05.2005. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/id/107820-criminal-procedure-law>.

nukreipimo į medicinos įstaigą, teikiančią stacionarią medicininę pagalbą, kad būtų atlikta atitinkama teismo medicinos ar teismo psichiatrinė ekspertizė.⁵⁵

Šiame darbo skyriuje analizuojamų baudžiamųjų bylų atžvilgiu LAT savo priimtais sprendimais yra gana konservatyvus, kadangi atmesdavo konkrečių nuteistųjų ar jų gynėjų kasacinius skundus dažniausiai motyvuodamas tuo, jog:

- atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos yra teismo teisė, bet ne pareiga (kasacinės nutartys Nr. 2K-7-70-895/2018, 2K-375/2006, 2K-123-697/2015, 2K-92/2010, 2K-235-648/2017, 2K-221/2014, 2K-477/2006, 2K-34/2007, 2K-160/2012, 2K-315/2011, 2K-476/2010, 2K-212/2011, 2K-524/2013, 2K-257/2013, 2K-95/2010, 2K-438/2008, 2K-69/2009, 2K-38-942/2017, 2K-133-677/2015);

- nuteistojo liga yra įtraukta į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“ punkto kriterijų(-us), tačiau ši aplinkybė nebuvo lemianti byloje, ją nukonkuravusių kitų aplinkybių visumos, atžvilgiu (kasacinės nutartys Nr. 2K-7-70-895/2018, 2K-123-697/2015, 2K-585/2010, 2K-264/2013, 2K-235-648/2017, 2K-221/2014, 2K-477/2006, 2K-34/2007, 2K-315/2011, 2K-68-788/2015, 2K-257/2013, 2K-539-976/2015);

- nuteistojo liga nėra įtraukta į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“, kai ši aplinkybė buvo viena iš kelių esminių teisinių motyvų teismui nuteistojo skundą atmesti (kasacinės nutartys Nr. 2K-92/2010, 2K-160/2012, 2K-476/2010, 2K-212/2011, 2K-552/2007, 2K-95/2010, 2K-252/2010, 2K-700/2007, 2K-44/2007, 2K-360/2008, 2K-438/2008, 2K-38-942/2017, 2K-133-677/2015, 2K-377/2010, 2K-295-507/2016, 2K-160/2012, 2K-338/2007, 2K-431/2006, 2K-375/2006);

- vertinant ar asmuo, sergantis sunkia nepagydoma liga gali būti šiuo pagrindu atleistas nuo bausmės, teismas didelę reikšmę teikia kitoms reikšmingoms aplinkybėms, apimančioms: nusikalstamos veikos sunkumą, nuteistojo asmenybę, ligos pobūdį, taip pat nuteistojo atliktos bausmės dalį, sunkios nepagydomos ligos pobūdį, ligos įtaką bausmės atlikimui, sunkios nepagydomos ligos gydymo galimybes įkalinimo įstaigoje, galimą poveikį kitų kalinių nuteistųjų sveikatai ir kitas aplinkybes (kasacinės nutartys Nr. 2K-7-70-895/2018, 2K-123-697/2015, 2K-585/2010, 2K-92/2010, 2K-264/2013, 2K-235-648/2017, 2K-221/2014, 2K-477/2006, 2K-34/2007, 2K-160/2012, 2K-499/2013, 2K-315/2011, 2K-476/2010, 2K-212/2011, 2K-524/2013, 2K-257/2013, 2K-95/2010, 2K-

---

⁵⁵ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 N 174-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с. изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014), 163 ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/upk/>.

252/2010, 2K-438/2008, 2K-539-976/2015, 2K-69/2009, 2K-38-942/2017, 2K-133-677/2015, 2K-160/2012, 2K-375/2006).

Pažymėtina, jog įstatymai numato galimybę, kaip tam tikrą alternatyvą teismui vertinti ir spręsti, ar konkreti nuteistojo sunki nepagydoma liga, kaip teisėtas pagrindas, numatytas BK 76 str. dalyse, gali nulemti nuteistojo atleidimą nuo bausmės. Ši alternatyva pastebima kai kuriuose žemesniųjų instancijų teismų sprendimuose, kai nuteistojo sunki nepagydoma liga buvo pripažinta, kaip kliūtis, trukdanti jam atlikti teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirtą bausmę, remiantis šiuo pagrindu pirmosios instancijos teismai atitinkamai atleido asmenis nuo bausmės, atidėjo bausmės vykdymą (pagal BK 75 str.) ar sumažino paskirtos bausmės dydį (kasacinės nutartys Nr. 2K-123-697/2015, 2K-264/2013, 2K-44/2007, 2K-539-976/2015, 2K-133-677/2015, 2K-477/2006).

LAT, vertindamas ir sprenddamas nuteistojo atleidimo nuo bausmės dėl ligos konkrečioje byloje teisėtumą ir pagrįstumą – nuoseklus, kadangi absoliuti dauguma nuteistųjų ar jų gynėjų kasacinių skundų dėl BK 76 str. 1 d. netaikymo, ar netinkamo taikymo, buvo atmesti, ypač ši atmestinumą argumentuojant įstatymo numatyta teismo teise – atleisti sunkia nepagydoma liga sergantį asmenį nuo jam paskirtos bausmės.

Ši teismo teisė, kaip tam tikra problematika, akivaizdi baudžiamojoje byloje, kurioje buvo nagrinėjama nuteistojo, padariusio kvalifikuotą nužudymą, situacija. Šioje byloje teismo medicinos ekspertai padarė išvadas nuteistojo atžvilgiu, jog nuo 2011 m. balandžio 25 d. iki 2011 m. spalio 19 d. jis nebuvo visiškai aklas; nuo 2009 m. rugsėjo 6 d. Iki 2009 m. rugsėjo 9 d. jo regėjimo aštrumas dešine akimi buvo 0,2, o kaire akimi – 0,1, t.y. 5 metrų atstumu jis gerai galėjo matyti dešine akimi apie 3,5 cm aukščio objektus, o kaire akimi – tik apie 7 cm aukščio objektus, didesnius objektus, priklausomai nuo jų dydžio, galėjo matyti didesniu atstumu – 105 cm aukščio objektą – apie 75 metrų atstumu. Nuteistasis sunkia nepagydoma liga – pigmentiniu retinitu⁵⁶ jau sirgo veikos darymo metu, tačiau toji būklė neatitiko „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ kriterijų, o jau vėlesniame laikotarpyje (2012 m.) jo liga smarkiai progresavo iki visiško aklumo ir atitiko šio sąrašo punkto kriterijus.⁵⁷

LAT vertindamas konkrečias nuteistojo kasacinio skundo aplinkybes ir žemesniųjų instancijų teismų priimtus sprendimus, bei atsižvelgdamas į nuteistojo asmenybę,

---

⁵⁶ „Sunkių nepagydomų ligų sąrašas“ pateikiamas, kaip šio darbo priedas Nr. 1.

⁵⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-70-895/2018.

nusikalstamos veikos sunkumą, ligos pobūdį ir kitas reikšmingas aplinkybes, nusprendė, jo kasacinį skundą atmesti, kaip nepagrįstą, motyvuojant savo sprendimą dar ir tuo, jog nuteistojo sveikatos būklės pablogėjimas po nusikaltimo nemažina nuteistojo, kaip asmenybės, pavojingumo visuomenei.⁵⁸

Manytina, jog teismas netinkamai įvertino nuteistojo asmenybę, kadangi visiškas aklumas pats savaime negali kelti jokio pavojaus visuomenei. Visiškai aklas žmogus, yra smarkiai apribotas, turintis specialių poreikių, tad ir jo galimi nusikalstami veiksmai visuomenei – sunkiai tikėtini. LAT taip pat netinkamai vertino nuteistojo ligos pobūdį šioje byloje, kadangi nuspręsdamas kasacinį skundą atmesti, teismas, kaip vieną iš tai pagrindžiančių motyvų nurodė nuteistojo ligą, kuri, šiuo atveju, yra progresavusi iki visiško aklumo, ir dėl to nuteistojo situacija paskirtos laisvės atėmimo bausmės atžvilgiu galimai pablogėjo.

Kitose kasacinėse baudžiamosiose bylose nuteistųjų ar jų gynėjų skundai LAT taip pat buvo atmesti, kaip teisiškai nepagrįsti, atsižvelgiant į šias nuteistųjų padarytas nusikalstamas veikas: vagystę – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-92/2010 (teismo įvertinta, kaip apysunkis nusikaltimas), neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti ir neteisėtą disponavimą dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-235-648/2017 (teismo įvertinta, kaip labai sunkūs nusikaltimai), neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti ir antspaudo, spaudo ar dokumento pagrobimą – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-221/2014 (teismo įvertinta, kaip nesunkūs nusikaltimai), vagystę ir plėšimą – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-160/2012 (teismo įvertinta, kaip nesunkūs nusikaltimai), specialų recidyvą sukčiavimo veikoje – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-315/2011 (teismo įvertinta, kaip sunkūs nusikaltimai), kontrabandos organizavimą – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-257/2013, vagystę ir antspaudo, spaudo ar blanko suklastojimą – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-95/2010 (teismo įvertinta, kaip nesunkūs nusikaltimai), neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-438/2008 (teismo įvertinta, kaip nesunkūs nusikaltimas), neteisėtą disponavimą dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu ir neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis be tikslo jas platinti – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-69/2009 (teismo įvertinta, kaip sunkūs nusikaltimai),

---

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-70-895/2018.

kvalifikuotą vagystę ir plėšimą – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-160/2012 (teismo įvertinta, kaip nesunkūs nusikaltimai), kvalifikuotą sukčiavimą – kasacinėje nutartyje Nr. 2K-375/2006 (teismo įvertinta, kaip nesunkus nusikaltimas), kai LAT savo sprendimą motyvavo šiais argumentais: atleisti nusikalstamą veiką padariusį asmenį nuo bausmės dėl ligos yra teismo teisė, o ne pareiga. Teismas gali atleisti nuteistąjį nuo bausmės dėl ligos tik įvertinęs nusikalstamos veikos sunkumą, nuteistojo asmenybę, taip pat sunkios nepagydomos ligos įtaką bausmės atlikimui, tokios ligos gydymo galimybes įkalinimo įstaigoje ir pan. Teismas, sprenddamas BK 76 straipsnio taikymo klausimą, atsižvelgia ir į tai, kada paaiškėjo sunkios nepagydomos ligos požymiai. Jeigu šia liga nuteistasis jau sirgo nusikalstamos veikos darymo metu ir tai nesutrukdė jam padaryti veiką, tokia liga teismų praktikoje nepripažintina pagrindu atleisti nuteistąjį nuo bausmės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-377/2010, 2K-315/2011, 2K-212/2011, 2K-497/2012, 2K-160/2012, 2K-257/2013, 2K-264/2013).⁵⁹ Taip pat šie argumentai analogiški ir kitose baudžiamosios bylose (kasacinės nutartys Nr. 2K-92/2010, 2K-235-648/2017, 2K-315/2011, 2K-476/2010, 2K-95/2010, 2K-438/2008, 2K-69/2009, 2K-375/2006). Atkreiptinas dėmesys, jog šiais atvejais teismo sprendimą – atmesti nuteistųjų kasacinius skundus labiausiai nulėmė ir kitas motyvas, jog nuteistasis nusikalstamos veikos darymo metu jau sirgo sunkia nepagydoma liga. Be to, kitas vyraujantis teismo argumentas daugumoje bylų yra tas, jog teismų praktikoje laikomasi nuomonės, jog vienos iš atleidimo nuo bausmės sąlygų – dėl sunkios nepagydomos ligos bausmę atlikti yra per sunku – konstatavimas yra bylų nagrinėjančio teismo kompetencija.⁶⁰

Atsižvelgiant į šį teismo argumentą, darytina išvada, jog teismas, konstatuodamas nuteistojo sunkios nepagydomos ligos trukdymą jam atlikti paskirtą bausmę sudaro tam tikrą prieštaravimą kitiems savo argumentams, tokiems, kaip: ar liga atitinka sunkios nepagydomos ligos kriterijus, yra medicinos, o ne teisės klausimas,⁶¹ taip pat argumentui, jog sunkios nepagydomos ligos kriterijus yra medicininis, todėl kiekvienu konkrečiu atveju reikia nustatyti, kad liga yra įtraukta į sunkių nepagydomų ligų, dėl kurių bausmę atlikti būtų per sunku, sąrašą.⁶² Tokiu atveju juridinis kriterijus (teismui konstatuojant, jog

---

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 29 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221/2014.*

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 31 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-123-697/2015.*

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 24 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-70-895/2018.*

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. spalio 17 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235-648/2017.*

nuteistojo sunki nepagydoma liga trukdo atlikti bausmę) nukonkuruoja medicininį kriterijų (sunkios nepagydomos ligos kriterijus yra medicinos klausimas).

Pagrindiniai LAT argumentai priimant nutartis ir neatleidžiant nuteistųjų nuo bausmės dėl jų ligos, yra susiję ne tik su teismo teise atleisti asmenį nuo bausmės dėl sunkios nepagydomos ligos, ar su motyvais, jog nuteistieji nusikalstamų veikų atlikimo metu jau sirgo konkrečiomis sunkiomis ligomis ir konkrečios ligos nesutrukdė jiems pasiekti nusikalstamo tikslo, bet ir su teise neatsižvelgti į teismo medicinos ekspertų pateikiamas išvadas, jog nuteistojo sunki nepagydoma liga yra įtraukta į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“ punktą(-us). Šiais atvejais teismo ekspertizės paskyrimas taip pat yra teismo teisė, bet ne pareiga pagal BPK 286 str. 1 d.

Tam tikra problematika susiklosto ir tais atvejais, kai nuteistieji serga sunkiomis nepagydomomis ligomis, kurios nėra įtrauktos į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“, bei tuomet, kai konkreti nuteistojo sunki nepagydoma liga nėra pasiekusi reikiamos tos ligos išsivystymo stadijos pagal minėtąjį sąrašą. Tais atvejais, teismai pasilieka teisę nevertinti nuteistojo atleidimo nuo bausmės dėl jo ligos, argumentuodami, tuo, jog liga nėra įteisinta, kaip pagrindas jį atleisti nuo bausmės, o ir pats nuteistasis tampa mažiau teisiškai apsaugotas, kadangi praranda galimybę remtis įstatymo pateikiamu medicininio sąrašu.

Baudžiamojoje byloje, kurioje buvo nagrinėjamas nuteistojo, padariusio turto prievartavimo veiką (pagal BK 181 str. 1 dalį), kasacinis skundas, kuriuo jis prašė išteisinamojo nuosprendžio prieš jį priėmimo, pirmosios instancijos teismas dėl nuteistojo sunkios nepagydomos ligos – dešiniojo plaučio vėžio atidėjo bausmės vykdymą trejiems metams, tačiau neatleido jo nuo bausmės BK 76 str. 1 d. pagrindu. Nuteistojo, kaip apelianto skundas apeliacinės instancijos teismo taip pat nebuvo tenkintas. LAT nuteistojo kasacinio skundo taip pat netenkino ir atmetė jį kaip teisiškai nepagrįstą, palikdamas galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį. Pagrindiniai teismo motyvai buvo susiję su tuo, jog sunkios nepagydomos ligos kriterijų nustatymas yra medicinos, o ne teisės klausimas, kiekvienu konkrečiu atveju specialiai gydytojų komisijai pavedama nustatyti, ar liga, kuria serga nusikalstamą veiką padaręs asmuo, yra įtraukta į Nepagydomų ligų ir sveikatos būklių, dėl kurių nuteistieji gali būti atleisti nuo tolesnio laisvės atėmimo bausmės atlikimo, sąrašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ir sveikatos apsaugos ministrų 1995 m. lapkričio 2 d. įsakymu Nr. 969/578. Nagrinėjamoje byloje, atlikus kaltinamajam ekspertizę (ekspertizės aktas Nr. EKG43/10(02), konstatuota, kad jis serga sunkia nepagydoma liga, t. y. dešiniojo plaučio vėžiu, ir ši liga nėra įrašyta į Nepagydomų ligų ir sveikatos būklių, dėl kurių nuteistieji gali būti atleisti nuo tolesnio laisvės atėmimo bausmės

atlikimo, sąrašą. Esant tokioms aplinkybėms, teismas netaikė BK 76 str. nuostatų ir neatleido kaltinamojo nuo bausmės, tačiau, atsižvelgęs į teisingumo ir humaniškumo principus, paskyręs realią laisvės atėmimo bausmę, bausmės vykdymą atidėjo, pritaikydamas BK 75 str. nuostatas.⁶³

Spręsdamas šią baudžiamąją bylą kasacinės instancijos teismas pagrindinį motyvą – neatleisti nuteistojo nuo bausmės dėl sunkios nepagydomos ligos nurodė tai, jog jo liga nėra įtraukta į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“, kai šio įstatyminio sąrašo atžvilgiu yra galimai diskriminuojami kitomis sunkiomis nepagydomomis ligomis sergantys nuteistieji. Šis LAT motyvas – neatleisti nuteistojo nuo bausmės dėl ligos yra aktualus ir kitose baudžiamosiose bylose (kasacinės nutartys Nr. 2K-92/2010, 2K-160/2012, 2K-476/2010, 2K-212/2011, 2K-552/2007, 2K-95/2010, 2K-252/2010, 2K-360/2008, 2K-438/2008, 2K-295-507/2016, 2K-338/2007, 2K-700/2007).

Nepaisant to, jog vienas iš atleidimo nuo bausmės dėl ligos įstatyme numatytų pagrindų yra sunkios ir nepagydomos ligos įtvirtinimas specialiaame mediciniškai parengtame sunkių ligų sąrašė, tačiau teismas dažnai naudojasi savo teise į jį neatsižvelgti. Tai aktualu šiose kasacinėse nutartyse: Nr. 2K-7-70-895/2018, 2K-123-697/2015, 2K-585/2010, 2K-235-648/2017, 2K-221/2014, 2K-477/2006, 2K-34/2007, 2K-315/2011, 2K-68-788/2015, 2K-257/2013). Pagrindiniai teismų motyvai buvo grindžiami ne tik tuo, jog teismas turi teisę, bet ne pareigą, atsižvelgti į tai, ar nuteistojo sunki nepagydoma liga patenka į minėtąjį sąrašą, bet ir su tuo, jog „spręsdamas, ar dėl sunkios nepagydomos ligos nuteistajam bus per sunku atlikti paskirtą bausmę, teismas įvertina padarytos nusikalstamos veikos sunkumą ir nuteistojo asmenybę, atsižvelgia į atliktos bausmės (jeigu ji atliekama) dalį, nuteistojo elgesį bausmės atlikimo metu, taip pat sunkios nepagydomos ligos pobūdį, įtaką bausmės atlikimui, tokios ligos gydymo galimybes įkalinimo įstaigoje, galimą poveikį kitų nuteistųjų, kartu kalinčių įkalinimo įstaigoje, sveikatai.“⁶⁴

Pažymėtina, jog teismas teismo medicinos eksperto išvadą vertina, kaip fakultatyvų ir jam neprivalomą įrodomąjį šaltinį, ir „išvadą, ar nuteistajam atlikti bausmę bus per sunku, padaro vertindamas įrodymus bei atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekse nustatytą bausmės vykdymo tvarką ir sąlygas. Dėl to teismo medicinos eksperto išvada, kad nuteistajam, sergančiam sunkia nepagydoma liga, bausmę atlikti būtų

---

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 3 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-677/2015.

⁶⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-70-895/2018.

per sunku, teismui yra tik vienas iš duomenų šaltinių ir tik rekomendacinio pobūdžio.⁶⁵ Šis teismo vertinimas išdėstytas ir kitose bylose (kasacinės nutartys Nr. 2K-235-648/2017, 2K-524/2013, 2K-257/2013, 2K-38-942/2017).

Teismai vertindami ir sprenddami konkrečią bylą turi nustatyti tam tikrą santykį tarp nuteistojo sunkios nepagydomos ligos ir šios ligos įtakos bausmės atlikimui. Šis santykis turi pasireikšti aiškiai per sunkiu ar neįmanomu bausmės atlikimu. Pagal teismuose vyraujančią praktiką, nustatyti ar konkreti sunki nepagydoma liga trukdo nuteistajam realizuoti jam paskirtą bausmę, sprendžia bylą nagrinėjantis teismas *ex officio*. Tačiau tikroji pareiga nustatyti ir vertinti, jog konkretus nuteistasis serga nepagydoma liga, ją įvardinant medicininiuose dokumentuose ir tai, kad šios ligos pobūdžio laipsnis pasiekė tokį sudėtingumą, dėl kurio nuteistajam atlikti teismo paskirtą bausmę būtų aiškiai per sunku, nustato teismo medicinos ekspertai, o, jei nuteistasis jau atlieka paskirtą bausmę nuosprendžio vykdymo stadijoje, tuomet tai atlieka speciali gydytojų komisija, konstatuodama savo pateiktoje išvadoje. Tačiau, paradoksalu yra tai, jog teismo medicinos ekspertų pateikiama išvada nėra teismą įpareigojantis dokumentas. Teismas nėra saistomas privalomų nurodymų atsižvelgti į tai, kas išdėstoma konkrečioje išvadoje, kadangi kitos bylose vyraujančios aplinkybės turi didesnę vertybinę krūvį ir paprastai yra dominuojančios.

Praktikoje pasitaikė atvejų, kai pirmosios instancijos teismai pirmumą teikė nuteistojo sunkiai nepagydomai ligai, jos vyravimą sąlyginai suabsoliutindami.

Nepaisant to, jog nuteistoji padarė du labai sunkius nusikaltimus, kuriais paskirta subendrinta laisvės atėmimo bausmė siekė 15 metų, pirmosios instancijos teismas nuteistąją nuo bausmės atleido, remdamasis BK 76 str. 1 d. Šis teismo poelgis galėtų būti įvertintas, kaip itin humaniškas, kadangi nuteistoji, kaip nustatyta šioje byloje, sirgo sunkia nepagydoma liga – kepenų ciroze, kuri yra įtraukta į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“. Pirmosios instancijos teismas vertino faktą, jog nuteistoji šia liga nusikalstamos veikos atlikimo metu, nesirgo. Tačiau apeliacinės instancijos teismas šią nuosprendžio dalį, remdamasis savo teise, panaikino. LAT šiuo klausimu pritarė apeliacinės instancijos teismo pozicijai, bei atmetė nuteistosios ir jos gynėjo kasacinius skundus, motyvuodamas tuo, jog siekdamas nustatyti, ar nuteistoji dėl savo ligos gali atlikti terminuoto laisvės atėmimo bausmę, apeliacinės instancijos teismas apklausė specialistę, kuri kompetentingai paaiškino, kad bausmės atlikimo vietos medicinos įstaigos ir administracija turi visas

---

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 29 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221/2014.

būtiną sąlygą ir priemones suteikti nuteistajai pagal jos ligą būtiną priežiūrą ir medicininį aptarnavimą. Taigi, byloje nenustatyta, kad nuteistoji negali atlikti bausmės dėl ligos pobūdžio ir dėl paskirtos bausmės ypatumų, t. y. esant tokioms sąlygoms neįmanomas bausmės paskirties realizavimas (BK 41 str. 2 d.).⁶⁶ Pagrindinis motyvas, kuris nulėmė LAT sprendimą – atmesti nuteistosios ir jo gynėjo kasacinius skundus, kaip nepagrįstus buvo tas pats, kaip ir jau šiame skyriuje nagrinėtų bylų sprendimuose išdėstytasis, kuris teigia, jog sprendžiant klausimą dėl nuteistojo atleidimo nuo bausmės atlikimo BK 76 str. 1 d. pagrindu, reikšmės turi laikotarpis, kurio metu paaiškėjo sunkios nepagydomos ligos požymiai. Pagal teismų praktiką, jeigu tokia liga nuteistasis jau sirgo darydamas nusikalstamą veiką ir tai nesutrukdė jam tokia veiką padaryti, susirgimas negali būti pripažintas pagrindu atleisti nuteistąjį nuo bausmės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-160/2012, 2K-497/2012, 2K-315/2011, 2K-212/2011).⁶⁷

Kitoje baudžiamojoje byloje pirmosios instancijos teismas atleido nuteistąjį nuo bausmės dėl ligos, jam įvykdžius kvalifikuoto sukčiavimo veiką ir dukart pasikėsinus įvykdyti šias veikas, bei nustačius faktą, jog jis serga sunkia nepagydoma širdies liga ir toji liga jam trukdo atlikti nuosprendžiu paskirtą bausmę, taip pat vertindamas faktą, jog neatleidus nuteistojo nuo bausmės dėl ligos, bus pažeidžiamas EŽTPLA Konvencijos 3 str. Tačiau ši apkaltinamojo nuosprendžio dalis apeliacinio teismo buvo panaikinta ir atmesta, kaip nepagrįsta. LAT, vertindamas nuteistojo atleidimo nuo bausmės dėl ligos galimybę tenkino su šiuo pagrindu susijusį jo reikalavimą, šią poziciją pagrįsdamas teisiniais motyvais: apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl BK 76 str. taikymo nuteistajam, papildomo tyrimo neatliko, rėmėsi tik jau atliktos teismo medicinos ekspertizės išvada, kad nuteistasis dėl savo sveikatos būklės gali atlikti laisvės atėmimo bausmę. Dėl to šio teismo išvada dėl BK 76 str. netaikymo nuteistajam (tenkinant prokuroro apeliacinį skundą) pripažintina nepagrįsta, nes padaryta išsamiai neištyrus ir neįvertinus visų reikšmingų šiuo klausimu bylos aplinkybių (BPK 20 str. 5 d.). Šis pažeidimas laikytinas esminiu, nes tai sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą sprendimą (BPK 369 str. 2 d.).⁶⁸ Atkreiptinas dėmesys, jog nuteistasis, kuris šioje byloje nagrinėjamu atveju sirgo sunkia nepagydoma liga, kurios duomenys byloje neskelbiami, patenkančia į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“,

---

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gegužės 28 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-264/2013.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. balandžio 3 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44/2007.

kai toji liga galimai trukdė jam atlikti paskirtą bausmę, LAT atleido jį nuo bausmės atlikimo ir perdavė šią bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui apeliacine tvarka. Ši byla galėtų būti siejama ne tik su tuo, jog nuteistasis buvo atleistas nuo bausmės dėl ligos pakankamai pagrįstais motyvais, bet ir su tuo, jog apeliacinės instancijos teismas pažeidė įrodymų rinkimų ir vertinimo tvarką, pagal BPK 20 str. numatytus reikalavimus. Reikšminga ir tai, jog šio straipsnio normos turi tiesioginį glaudų ryšį su atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindais, kadangi teismo medicinos ekspertų išvada, kurioje nurodoma konkreti nuteistojo sunki nepagydoma liga ir tai, kad dėl šios ligos jam bausmę atlikti būtų per sunku yra vienas iš įrodomųjų šaltinių į kurią atsižvelgia teismas, vertindamas visų surinktų ir teisiškai pagrįstų įrodymų visumą pagal BPK 20 str.

Kitoje baudžiamojoje byloje nuteistąjį nuo bausmės dėl jo sunkios nepagydomos ligos (neįgalumo) atleido tiek pirmosios, tiek ir apeliacinės instancijos teismai iš esmės dėl to, jog tokią nuteistojo neįgalumo būseną sukėlė neteisėti teisėsaugos pareigūnai veiksmai prieš jį sulaikymo metu, o būtent: kasatorius tvirtina, jog ikiteisminio tyrimo metu jis savo kaltės nepripažino ir nedavė jokių parodymų, tačiau ne todėl, kad naudojosi savo teise į gynybą, bet todėl, kad po policijos pareigūnų surengtos sulaikymo operacijos bei pirmųjų veiksmų policijos komisariate dėl prieš jį panaudoto pareigūnų fizinio smurto jis 3 mėnesius išbuvo komoje ir iki šiol yra prikaustytas prie invalido vežimėlio I grupės invalidas, visiškai priklausomas nuo tėvų, besigydantis namuose ir nuolat vežiojamas į įvairias gydymo įstaigas, gydytojų prognozėms esant pesimistinėms.⁶⁹ Šiuo atveju, nėra reikšminga vertinti nuteistojo įvykdytos nusikalstamos veikos ar asmenybės pavojingumo, kadangi susiklosčiusi situacija aiškiai įrodo policijos pareigūnų neteisėtų veiksmų prieš nuteistąjį ir kilusių neįgalumą sukėlusiu padarinių priežastingumą.

Kiek kitaip teismų įvertinta situacija buvo baudžiamojoje byloje, kurioje nuteistasis subendrinta dvylikos metų laisvės atėmimo bausme pirmosios instancijos teismo buvo nuteistas už du itin sunkius nusikaltimus (seksualinį prievartavimą, pagal BK 150 str. 4 d., ir išžaginimą, pagal BK 149 str. 4 d.). Tačiau apeliacinės instancijos teismas pirmosios instancijos teismo nuosprendį pakeitė ir nuo šios paskirtos bausmės nuteistąjį atleido dėl jo sunkios nepagydomos ligos - išeminio galvos smegenų insulto, kuri patenka į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“ punktą. LAT nusprendė atmesti nuteistojo ir prokuroro kasacinius skundus, kaip nepagrįstus, paliekant galioti teisiškai nenuginčijamą apeliacinės

---

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 15 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2007.*

instancijos teismo sprendimą – atleisti nuteistąjį nuo bausmės dėl ligos, remiantis priešastimi, jog nuteistajam bausmę atlikti būtų per sunku. Nuteistasis buvo atleistas nuo bausmės dėl sunkios nepagydomos ligos (išeminio galvos smegenų insulto) liekamųjų reiškinių – vienos pusės paralyžiaus, iš esmės atsižvelgiant į tai, jog „apeliacinės instancijos teismas, įvertinęs šiuos duomenis, pagrįstai konstatavo, kad klausimo dėl bausmės skyrimo sprendimo momentu nėra duomenų, kurie kategoriškai patvirtintų, jog bausmės atlikimo metu nuteistajam bus užtikrinta būtina priežiūra, nes vietos, kuriose nuteistajam galėtų būti suteikta jam reikalinga priežiūra, yra užpildytos, o atlikti paskirtą laisvės atėmimo bausmę įprastinėje įkalinimo vietoje nuteistajam būtų per sunku. Šiame kontekste teisėjų kolegija atkreipia dėmesį ir į EŽTT praktikos nuostatą, kad tuo atveju, kai nacionalinės institucijos nusprendžia atimti laisvę neįgaliam asmeniui, jos privalo itin griežtai kontroliuoti, jog laisvės atėmimo sąlygos atitiktų specifinius poreikius, susijusius su jo negalia (žr., pvz., 2015 m. vasario 19 d. sprendimą byloje Helhal prieš Prancūziją, peticijos Nr. 10401/12, su tolesnėmis nuorodomis).“⁷⁰ Manytina, jog ši LAT pozicija pakankamai liberali ir humaniška, kadangi teismas, įvertino ne tik nuteistojo asmenybę, bet ir atsižvelgė į tai, kad dėl susiklosčiusios sudėtingos situacijos teikiant būtinąją slaugą įkalinimo įstaigoje tikėtinos ir būtinos pagalbos nuteistasis gali ir nesulaukti, o tai galėtų jam sukelti papildomų dvasinių išgyvenimų ir kančių. Šiuo atveju, nuteistajam reikalinga nuolatinė slauga ir rūpyba turėtų būti vertinamos griežtų kriterijų kontekste, atsižvelgiant į tai, jog šių sąlygų egzistavimas yra būtinas ir privalo būti užtikrintas įkalinimo įstaigos pareigomis.

Kitoje baudžiamojoje byloje, kurioje nuteistasis padarė apysunkį nusikaltimą – neteisėtą disponavimą narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti, pirmosios instancijos teismo buvo pripažintas kaltu ir nuteistas penkerių metų laisvės atėmimo bausme, o apeliacinės instancijos teismo nuo bausmės dėl sunkios nepagydomos ligos atleistas. LAT šioje byloje panaikino apeliacinės instancijos teismo nuosprendį bei savo sprendimą motyvavo šiais argumentais: iš apeliacinės instancijos teismo nuosprendžio matyti, kad teismas vertino vien tik ekspertizės akte pateiktas išvadas, kuriomis nustatomas medicininis sunkios nepagydomos ligos kriterijus. Tačiau teismas turėjo pateikti išvadą ir dėl būtinos atleidimo nuo bausmės sąlygos, kad dėl sunkios nepagydomos ligos nuteistajam bausmę atlikti būtų per sunku. Tam teismas, laikydamasis BPK 20 str. reikalavimų, turėjo vertinti visus bylos duomenis apie sunkios nepagydomos ligos įtaką bausmės atlikimui, tokios ligos gydymo galimybes įkalinimo įstaigoje, poveikį

---

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 1 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-539-976/2015.*

kitiems nuteistiesiems, kartu kalintiems įkalinimo įstaigoje, bei galimą poveikį šių asmenų sveikatai. Kaip matyti iš bylos dokumentų turinio, teismo posėdžio metu prokuroro pareikšto prašymo iškviešti ir apklausti ekspertą, atlikusį teismo medicinos ekspertizę, apeliacinės instancijos teismas netenkino. Šis teismas taip pat netyrė ir nevertino bylos duomenų apie tai, kad nuteistasis dirba.⁷¹ Šis teismo sprendimas buvo priimtas nepaisant sąlygos, jog nuteistojo sunki nepagydoma liga patenka į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“, teikiant pirmumą kitiems įrodymų reikalavimus atitinkantiems šaltiniams, ypač atkreipiant dėmesį į tai, jog nėra konstatuojamojo medicininio dokumento apie tai, jog sunki nepagydoma liga trukdo nuteistajam atlikti bausmę. Vertinant „opozicinę“ apeliacinės instancijos teismo poziciją šiuo klausimu, išvelgiamas teismo siekis į bausmių skyrimo tvarką įnešti daugiau liberalumo, tačiau nebuvo laikomasi visų būtinųjų sąlygų, numatytų vertinant ir renkant įrodymus BPK 20 str. kontekste. Šios priešpriešinės teismų pozicijos tik įrodo, jog teismai vis dar išlieka pakankamai konservatyvūs ir nepakankamai iniciatyvūs, atsižvelgiant į BPK 286 str. 1 d. nuostatas. Šios įžvalgos išplaukia iš to, jog pagal šio straipsnio 1 d. teismas turi teisę, bet ne pareigą paskirti konkrečią ekspertizę byloje. Medicininės ekspertizės skyrimo privalomumas šiuo atveju galėtų būti naudingas vienodinant teismų elgseną ir priimamus sprendimus.

Taip pat šiai darbo temai aktuali baudžiamoji byla, nagrinėta kasacinės instancijos metu, kurioje buvo priimtas teismo sprendimas – sumažinti bausmės dydį nuteistajai dėl jos ligos, tačiau visgi nepateisinant jos lūkesčio dėl atleidimo nuo bausmės šiuo pagrindu. Baudžiamojoje byloje, kai nuteistoji buvo teisiama už nužudymą (pagal BK 129 str. 1 d.), kaip už sunkų nusikaltimą, pirmosios instancijos teismo buvo nubausta devynerių metų laisvės atėmimo bausme. Kadangi nuteistoji pareiškė apeliacinį skundą, apeliacinės instancijos teismas, atsižvelgęs į jos ligos pobūdį laisvės atėmimo bausmę sumažino iki septynerių metų laisvės atėmimo bausmės. LAT neįžvelgė pagrindo nuteistajai panaikinti apeliacinio teismo paskirtos bausmės, motyvuodamas tuo, jog: Lietuvos apeliacinis teismas BK 76 str. taikė tinkamai: remdamasis teismo ekspertizės aktu, kuriame pateiktos išvados apie nuteistosios sveikatos būklę, sumažino nuteistajai skirtą laisvės atėmimo bausmę ir pagrįstai nuteistosios neatleido nuo laisvės atėmimo bausmės dėl ligos, nes tokiam sprendimui priimti nėra visų būtinų sąlygų. BK 76 str. 1 d. numatyta, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo gali būti atleistas nuo bausmės, jeigu iki teismo nuosprendžio priėmimo jis suserga sunkia nepagydoma liga, dėl kurios bausmę atlikti būtų per sunku.

---

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 31 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-123-697/2015.

Įvertinus visas bylos aplinkybes, atleidžiamas nuo bausmės dėl ligos paprastai gali būti tik nuteistasis, kuris dėl sveikatos būklės negalėtų įprasta tvarka atlikti bausmės, bausmė nebūtų įgyvendinami jai keliami tikslai, bausmės atlikimas būtų panašus į kankinimą ir žmogaus orumo žeminimą, bausmės atlikimo metu nuteistajam nebūtų suteikiama tinkama medicinos pagalba ir būtina priežiūra. Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad nuteistoji gali atlikti jai paskirtą bausmę ir gali būti gydoma bausmės atlikimo metu.⁷²

Nuteistojo „procesinę simuliaciją“ tik pagrindžia ir galimai įrodo šiame skyriuje analizuojamos baudžiamosios bylos, kuriose nuteistųjų skundai atmesti, kaip teisiškai nepagrįsti ir jie neatleisti nuo bausmės dėl ligos atsižvelgiant į faktą, jog asmens sunki nepagydoma liga, kuria jis sirgo nusikalstamos veikos atlikimo metu, nesutrukdė jam veikti nusikalstamai (kasacinė nutartis Nr. 38-942/2017). Taip pat asmenys nuo jiems paskirtos bausmės minėtu pagrindu teismo nebuvo atleisti dar ir dėl to, jog savo tariamai sunkios ir nepagydomos ligos jie negrindė jokiais formaliais medicininiu pobūdžio dokumentais (kasacinės nutartys Nr. 2K-86/2006, 2K-524/2013, 2K-360/2008), ar jų liga aiškiai neatitiko „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ reikalavimų (kasacinė nutartis Nr. 2K-252/2010).

Tačiau, procesinė tai nuteistojo simuliacija ar ne, teigti kartais sunku, o tai galime spręsti iš baudžiamosios bylos, kurioje jis pirmosios instancijos teismo buvo nuteistas už kvalifikuotą sukčiavimą (pagal BK 182 str. 2 d.) ir dokumentų klastojimą (pagal BK 300 str. 1 d.), kaip už nesunkius nusikaltimus, subendrinta bausmė paskiriant jam dvejų metų laisvės atėmimo bausmę. Apeliacinės instancijos teismas šiuo nuosprendžiu pirmosios instancijos teismo paskirtos bausmės nenaikino ir nekeitė. Šioje situacijoje, kaip kasaciniame skunde teigia kaltinamasis, jis serga sunkia nepagydoma liga: II tipo cukriniu diabetu su paūmėjusiomis lydimosiomis komplikacijomis (sutrikusiu kvėpavimu ir širdies veikla), kas, pasak, medikų buvo įvertinta, kaip nepagydoma ir progresuojanti liga. Tačiau jis nė vienos iš šių būklių nepagrindė teismo medicinos ekspertų išvadomis, kurios turėjo atsakyti į klausimus dėl kaltinamojo ligos pobūdžio ir bausmės atlikimo galimybės. LAT remdamasis šiais kriterijais kaltinamojo kasacinį skundą atmetė, kaip teisiškai nepagrįstą, motyvuodamas tuo, jog tam, kad būtų galima atleisti asmenį nuo bausmės BK 76 str. numatytais pagrindais, turi būti pateiktos ne šiaip sau pažymos apie tam tikras ligas, o turi būti medikų specialistų komisijos išvados, kad dėl ligos asmeniui sunku atlikti paskirtą

---

⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. gegužės 30 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-477/2006.

bausmę. Tam, kad būtų galima atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos, turi būti teismo skiriama ekspertizė, kuri pateikia išvadą, ar gali asmuo dėl ligos atlikti paskirtą bausmę. Tokių išvadų byloje nėra. Kasatorius tokių klausimų teismui nagrinėjant bylą nekėlė ir ekspertizė nebuvo padaryta.⁷³ Viena vertus, galime kalbėti apie nuteistojo tam tikrą suinteresuotumą bylos užbaigimu be bausmės paskyrimo ir taipogi apie tai, jog kaltinamasis, kaip teismo proceso subjektas galėjo savo argumentą dėl sunkios nepagydomos ligos pagrįsti atitinkamais mediciniais dokumentais, kita vertus ši situacija yra susijusi ir su tuo, jog teismai vadovaujasi jiems numatyta teise, įtvirtinta BPK 286 str. 1 d., ir savo nuožiūra neskiria teismo medicinos ekspertizės asmens sveikatos būklei ir jo galimumui bausmės atlikime, įvertinti.

Toliau nagrinėjama baudžiamoji byla pagrindžia faktinę aplinkybę ir gana glaudų ryšį tarp atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindo (numatyto BK 76 str. 1 d.) ir teisingumo principo (numatyto BK 54 str. 3 d.) taikymo ir motyvavimo jais praktikoje. Šioje byloje kasatorius buvo nuteistas už sunkius nusikaltimus (pagal BK 259 str. 1 d. ir BK 260 str. 2 d.), paskiriant subendrintą galutinę aštuonerių metų dviejų mėnesių laisvės atėmimo bausmę. Nuteistasis savo motyvais dėl esamos sunkios šeiminės padėties ir savo tariamai sunkios ir nepagydomos ligos, kuri galėtų būti pagrindas taikyti jam švelnesnę nei numatytoji nuosprendyje, bausmę, siekė bausmės sušvelninimo. LAT, kaip ir žemesniųjų instancijų teismai, šiuo atveju buvo nuoseklus ir nuteistojo kasacinį skundą atmetė, kaip teisiškai nepagrįstą, motyvuodamas tuo, jog byloje nėra konstatuota išimtinių aplinkybių, kurios būtų pakankamas pagrindas daryti išvadą, jog šiam nuteistajam įstatymo sankcijoje numatytos bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui. Kasatoriaus skunde BK 76 straipsnio taikymo galimybės dėl nepagydomos ligos neargumentuojamos, o nurodytos aplinkybės, apibūdinančios nuteistojo sveikatos būklę, asmenybę, šeimine padėtį, nėra tokios, kurios galėtų būti vertinamos kaip išimtinės ir kuriomis galima pagrįsti sprendimą taikyti BK 54 str. 3 d. nuostatas.⁷⁴ Panašus praktinis atvejis, vertinant atleidimą nuo bausmės dėl ligos, kaip galimą pagrindą taikyti teisingumo principą, akivaizdus ir kitoje kasacinėje nutartyje Nr. 2K-430/2014.

Kasacinė byla (Nr. 2K-71-489/2015) santykinai įrodo nuteistojo siekį remtis teisingumo principu pagal tariamą savo sunkią nepagydomą ligą, kaip pagrindą, kurio jis

---

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 26 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-499/2013.

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71-489/2015.

neįrodė jokiais formaliais mediciniais dokumentais, galiausiai savo argumentą palikdamas tik teoriniame lygmenyje, taip pat dėl tokios galimybės jis nesikreipė su prašymu į teismą. Taipogi ir pats teismas, remdamasis BPK 286 str. 1 d. pasinaudojo savo teise ir nepaskyrė reikiamos ekspertizės nuteistojo argumentui dėl jo sunkios nepagydomos ligos patikrinti ir vertinti. Tai, galbūt, tik įrodo, jog visi nuteistojo kasaciniame skunde išdėstyti motyvai nėra tinkamai pagrįsti ir rodo jo tam tikrą procesinę manipuliaciją.

Pakankamai panaši situacija įžvelgiama ir kitose baudžiamosiose bylose (kasacinės nutartys Nr. 2K-261/2013, 2K-377/2010, 2K-431/2006).

Atsižvelgiant į faktą, jog teismai gana pagrįstai atmeta nuteistųjų skundus, šiame kontekste pažymėtinos šios išvados:

- nepaisant savo sunkių nepagydomų ligų pobūdžio, nuteistieji atlieka nusikalstamas veikas;

- tam tikro pobūdžio nuteistųjų „procesinė simuliacija“ pasireiškia jų tariamų sunkių nepagydomų ligų, kaip sąlyginio preteksto procese argumentavimu, remiantis BK 76 str. 1 d., dažnai be jokio pagrįsto teisinio motyvo, galiausiai paliekant šį argumentą tik teoriniame lygmenyje;

- kai kuriais atvejais nuteistieji savo faktinę padėtį argumentuoja BK 76 str. 1 d., bei sieja ir kildina ją iš teisingumo principo pagal šio kodekso 54 str. 3 d.

Atkreipiant dėmesį į tai, kas buvo nagrinėta šiame darbo skyriuje, ir į faktą, jog didžioji dauguma nuteistųjų ir/ar jų gynėjų kasacinių skundų buvo atmesti, kaip teisiškai nepagrįsti, darytinos šios išvados:

- teismai yra saistomi pernelyg plačios apimties įstatymų jiems suteiktų įgaliojimų, kurie kyla iš BK 76 str. 1 d. ir 2 d., BPK 20 str., taip pat BPK 286 str. 1 d. ir pasireiškia teismų teise bet ne pareiga veikti atitinkamu būdu, ypač išskiriant teismo teisę atleisti ar neatleisti asmens nuo bausmės dėl ligos;

- teismo medicinos ekspertų išvados dėl nuteistojo ligos pobūdžio ir jos (ne)trukdymo bausmės atlikimui didelės įtakos teismo pasirinkimui dėl galimo nuteistojo atleidimo nuo jam apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirtos bausmės dėl sunkios nepagydomos ligos, nedaro. Praktikoje teismai laikosi suformuotos pozicijos, jog konkreči teismo medicinos eksperto išvada minėtais klausimais jam nėra privaloma ir jo niekaip neįpareigoja. Bendriausia prasme, teismo (ne)atsižvelgimas į šią išvadą vėlgi kyla iš teismo teisės, bet ne pareigos, pagal BK 76 str. 1 d. ir 2 d. nuostatas.

- nors nuteistojo sunki nepagydoma liga patenka į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ punktą(-us), tačiau tai dažniausiai nėra teismą įpareigojanti ir lemianti aplinkybė, (ne)atleidžiant nuteistąjį(-ųjį) nuo bausmės dėl ligos;

- dažnai nuteistųjų sunkios nepagydomos ligos nepatenka į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ punktą(-us), ir tai būna viena iš pagrindinių priežasčių neatleisti jų nuo bausmės dėl ligos;

- kai kuriais praktiniais atvejais nuteistojo liga patenka į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“, tačiau teismas neatleidžia jo nuo bausmės dėl ligos motyvuodamas tuo, jog ši liga nėra pasiekusi tam tikros tos ligos išsivystymo stadijos pagal minėtąjį sąrašą;

- daugelio aplinkybių (atsižvelgimo į nuteistojo asmenybę, ligos pobūdį, momentą, nuo kurio paaiškėjo ši liga, medicinos ekspertų pateikiamas išvadas dėl nuteistųjų ligos ir jos įtakos bausmės atlikimui ir kitų aplinkybių) teismui vertinant nuteistojo atleidimo nuo bausmės dėl ligos galimybę, visuma dažniausiai padaro lemiamą įtaką ir vyrauja neatleidžiant nuteistųjų nuo bausmės dėl ligos (pagal BK 76 str. 1 d.);

- teismai, neatleisdami nuteistųjų nuo jiems paskirtos bausmės, dažnai juos vertina panašiai, kaip ir nuteistuosius nesergančius sunkiomis nepagydomomis ligomis, teikdami pirmumą aplinkybei, jog nuteistiesiems jų liga nesutrukdė įvykdyti nusikalstamų veikų;

- dažnai nuteistieji, sergantys (kaip jie teigia kasaciniuose skunduose) sunkiomis ligomis, negauna galimybės to įrodyti medicininėmis ekspertizėmis, remiantis BPK 286 str. 1 d.;

Remiantis šiame skyriuje analizuotais baudžiamųjų bylų atvejais, taip pat, galėtų būti darytinos šios išvados, susijusios su kai kuriais atvejais pasireiškusiu liberaliu teismų požiūriu į nuteistąjį, sergantį sunkia nepagydoma liga ir iš to išplaukiančiais argumentais, jog:

- teismai linkę atleisti nuteistuosius sergančius sunkiomis nepagydomomis ligomis, ypač neįgaliuosius, atsižvelgiant į aiškia šią ligą sukėlusią priežastį ar į netinkamas įkalinimo įstaigų sąlygas sunkia nepagydoma liga sergančio nuteistojo atžvilgiu;

- tam tikrais atvejais teismai konkrečias nuteistųjų bylas išsprendžia ne jų atleidimu nuo paskirtos bausmės pagal BK 76 str. 1 d., bet bausmės sušvelninimu, ar bausmės vykdymo atidėjimu, kaip tam tikromis alternatyvomis šiam pagrindui;

- teismai, realizuodami savo teisę, numatytą BK 76 str. 1 d., atleisdami nuteistuosius nuo bausmių, labiausiai reaguoja į tarptautinę praktiką, ypač į EŽTPLA Konvencijos 3 str. pažeidimus.

Pažymėtina, jog ikiteisminio tyrimo metu dėl įtariamajam ar kaltinamajam pasireiškusio psichinio sutrikimo prokuroro pradėtas priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesas šiems asmenims yra vienintelė galimybė išvengti faktinio bausmės atlikimo.

2.2. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos po teismo nuosprendžio priėmimo

Praktinių atvejų, kai yra svarstoma galimybė – atleisti nuteistąjį nuo bausmės dėl jo ligos, kuria jis susirgo jau po teismo nuosprendžio priėmimo kasacinės instancijos teisme nėra daug. Šis teisinis atleidimo nuo bausmės pagrindas traktuojamas kaip preliminari galimybė, įkalinimo įstaigoje bausmę atliekančio nuteistojo sunkios nepagydomos ligos būklei progresavus, pakartotinės ekspertizės pagrindu siekti atleidimo nuo likusios bausmės atlikimo. BK 76 str. 2 d. pagrindu, teismas savo teise sprendžia šią galimybę atsižvelgdamas į sunkios nepagydomos ligos (ne)įteisinimą „Sunkių nepagydomų ligų sąrašė“, taip pat ir į konkrečios ligos įtaką bausmės atlikimui.

Nuteistiesiems, kurie sunkia nepagydoma liga susirgo jau po teismo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo, teismai, galimybę dėl atleidimo nuo bausmės šiuo pagrindu sieja ir su kitomis reikšmingomis aplinkybėmis: „spręsdamas šį klausimą, teismas atsižvelgia į padarytos nusikalstamos veikos sunkumą, nuteistojo asmenybę, jo elgesį bausmės atlikimo metu, ligos pobūdį ir atliktos bausmės laiką. Ar liga atitinka sunkios nepagydomos ligos kriterijus, yra medicinos, o ne teisės klausimas. Išvadą, ar asmuo serga sunkia nepagydoma liga, pateikia gydytojų komisija.“⁷⁵

Nuteistojo ligos, kurios buvo konstatuotos medicinos ekspertų išvadose, tačiau nevertintos dėl jų pobūdžio ir įtakos bausmės atlikimui, baudžiamojoje byloje LAT buvo aiškinamos, kaip tam tikra galimybė bausmės atlikimo metu remtis BK 76 str. 2 d.: nuteistajam diagnozuotos ligos nesukliudė daryti neteisėtas veikas ir kitus teisės

---

⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 12 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-500/2014.*

pažeidimus. Be to, pablogėjus nuteistojo sveikatai atleidimo nuo bausmės klausimas dar gali būti sprendžiamas BK 76 str. 2 d., BPK 359, 362 str. nustatyta tvarka.⁷⁶

Kitoje baudžiamojoje byloje išvelgtina nuteistosios procesinė simuliacija, kai ji pirmosios instancijos teismo buvo pripažinta kalta dėl turto įgijimo apgaule (pagal BK 182 str. 2 d.), vertinant veikas, kaip specialų recidyvą ir nuteista subendrinta šešerių metų ir devynių mėnesių laisvės atėmimo bausme, o apeliacinės instancijos teismo dėl sunkios nepagydomos ligos nuo bausmės atlikimo atleista. Prokuroras kasaciniame skunde prašė palikti galioti pirmosios instancijos teismo nuosprendį dėl laisvės atėmimo bausmės nuteistajai skyrimo, šią savo poziciją grįsdamas tuo, jog atleisti nuteistąjį, sergantį sunkia nepagydoma liga yra teismo teisė, bet ne pareiga, taip pat nurodydamas, jog byloje nėra teismo medicinos ekspertų išvadų dėl nuteistosios ligos ir jos galėjimo atlikti nuosprendžiu paskirtą bausmę. Šie motyvai LAT buvo tenkinti iš dalies, nurodant, jog „padarytų nusikaltimų pobūdis rodo nuteistosios išradingumą ir gebėjimus iškreiptai pateikti faktus, įgyti žmonių pasitikėjimą ir juos apgauti; taigi, atleidžiant tokį asmenį nuo bausmės dėl ligos, neturi likti jokių abejonių, ar pati liga nėra simuliuota, ar medicininiai išrašai, kurių pagrindu buvo atlikta ekspertizė, yra tikri ir atitinka tikrovę. Pažymėtina ir tai, kad byloje taip pat liko neištirtas klausimas, ar S. S. darė nusikalstamas veikas jau sirgdama jai diagnozuota sunkia nepagydoma liga – diseminuota (išsėtine) skleroze, ar susirgo vėliau. Nustačius, kad liga netrukdytų jai daryti nusikaltimus, tokia liga neturėtų būti pripažinta pagrindu atleisti nuteistąją nuo bausmės. Byloje taip pat neatsakyta į klausimą, kodėl nuteistajai bausmę būtų atlikti per sunku ir kokios yra gydymosi galimybės įkalinimo įstaigoje.“⁷⁷

Pastebėtina, jog, kaip ir BK 76 str.1 d. atveju, kai asmuo gali būti teismo atleidžiamas nuo bausmės dėl jo sunkios nepagydomos ligos, jei ši liga pasireiškia po nusikalstamos veikos padarymo, taip ir kitu atveju, kai yra remiamasi minėto straipsnio 2 d., yra pastebimos šių straipsnių sąsajos su teisingumo principo taikymu praktikoje, pagal BK 54 str. 3 d. Tai akivaizdu kasaciniėje byloje, kai LAT dėl nuteistojo sunkios nepagydomos ligos (IV stadijos karcinomos, kuri buvo pasireiškusi metastazėmis), diagnozuotos medicinos specialistų, sušvelnino bausmę nuteistajam, šiuo pagrindu pakeisdamas žemesniųjų

---

⁷⁶ Plačiau žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-569/2010.

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. birželio 8 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-337/2010.

instancijų teismų priimtus sprendimus.⁷⁸ Šis kasacinio teismo elgesys tik dar kartą įrodo teismų nenorą įgyvendinti savo teisės, numatytos BK 76 str. 2 d. Sąsajos tarp teisingumo principo ir nuteistojo siekio šią normą grįsti BK 76 str., egzistavimas aktualus ir kitoje kasacinėje nutartyje Nr. 2K-24-1073/2018.

Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) byloje „*Mouisel prieš Prancūziją*“ (Nr. 67263/01) pažymi, jog „ligos gydymas privalo pasiekti minimalų žiaurumo lygį, kad jo taikymo sritis patektų į Konvencijos 3 str. Reikia atsižvelgti į tokio gydymo tikslą, ypač, kai tai buvo panaudota siekiant pažeminti auką ir tokio tikslo nebuvimas nebūtinai leidžia daryti išvadą, jog nebuvo pažeistas Konvencijos straipsnis.“⁷⁹

Tam tikrais atvejais, baudžiamosiose bylose pasitaiko tokių atvejų, kai konkrečios nuteistųjų ligos nėra tinkamai įvertintos – diagnozuotos dėl jų neaiškios kilmės. Tokiais atvejais, teismai linkę tas ligas vertinti tik dėl nuteistojo bausmės atlikimo galimybės šiai ligai progresavus bausmės atlikimo metu. Konkrečiu atveju, šiuos argumentus byloje išdėstė tiek žemesniųjų instancijų teismai, tiek ir LAT, pasisakydamas, jog byloje esantys medicininiai duomenys, patvirtinantys įvairias nuteistojo ligas, tarp jų ir neaiškios kilmės kraujo ligą, nesudarė pagrindo pripažinti, kad dėl ligos N. I. negali atlikti laisvės atėmimo. Pažymėtina, kad nuteistajam diagnozuotos ligos nesukliudė daryti neteisėtas veikas ir kitus teisės pažeidimus. Be to, pablogėjus nuteistojo sveikatai atleidimo nuo bausmės klausimas dar gali būti sprendžiamas BK 76 str. 2 d., BPK 359, 362 str. nustatyta tvarka.⁸⁰ Toks teismų įvertinimas aktualus ir kitoje kasacinėje nutartyje Nr. 2K-216/2008.

Autoriaus nuomone, šiuo atveju sąvoka „neaiškios kilmės liga“ nesuteikė nuteistajam realios galimybės remtis BK 76 str. 2 d., taip pat ši liga, galimai neatitinka „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ punkto(-ų), ir nėra aišku ar dėl jos egzistavimo nuteistasis galės atlikti bausmę, nepažeidžiant EŽTPLA Konvencijos 3 str. nuostatų. Pagrindinis teismų minimas argumentas yra susijęs su nuteistojo elgesiu, kai jis nusikalstamą veiką atliko sirgdamas konkrečiomis ligomis.

Taip pat praktikoje pasitaiko ir tokių atvejų, kai teismai konkrečias nuteistųjų ligas, kurių išsivystymo stadija nėra pasiekusi tokio lygio, kuris numatytas „Sunkių nepagydomų

---

⁷⁸ Plačiau žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 12 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-500/2014.

⁷⁹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2002 m. lapkričio 14 d. sprendimas *Mouisel prieš Prancūziją* byloje, Nr. 67263/01.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-569/2010.

ligų sąrašo“ punkte(-uose), vertina kaip mažai reikšmingas BK 76 str. kontekste. Tai aktualu baudžiamojoje byloje, kurioje žemesniųjų instancijų teismų nuteistoji buvo pripažinta kalta dėl kvalifikuoto nužudymo (pagal BK 129 str. 2 d. 3 p.), kai ir LAT palaikydamas šią poziciją pasisakė, jog „iš bylos medžiagos ir apeliacinės instancijos teismo nutarties turinio matyti, kad šios instancijos teismas nuteistosios gynėjo prašymu paskyrė teismo medicinos ekspertizę I. R. sveikatos būklei nustatyti. Atlikus tyrimą teismo ekspertai pateikė išvadą, kurioje nurodyta, kokiomis ligomis serga I. R., be to, nurodyta, kad jai nenustatyta ligų, pasiekusių Sunkių nepagydomų ligų sąrašė apibrėžtą lygį (stadiją).“⁸¹

Atsižvelgiant į tai, kas buvo išdėstyta šiame darbo skyriuje paminėtinos šios reikšmingos išvados:

- atleidimas nuo bausmės dėl nuteistojo sunkios nepagydomos ligos pagal BK 76 str. 2 d. įgyvendinamas retai;
- teismų pozicijos, taikant minėtąjį straipsnį ganėtinai skirtingos ir prieštaringos;
- nuteistieji, kurių ligos nepatenka į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašą“ šiuo pagrindu yra sąlyginai diskriminuojami ir praranda vieną pagrindinių teisinių argumentų;
- praktikoje siekiama įrodyti ryšį tarp teisingumo principo taikymo (pagal BK 54 str. 3 d.) ir atleidimo nuo bausmės dėl ligos (BK 76 str.), šį pagrindą laikant vienu iš teisingumo principo egzistavimą pagrindžiančių priežasčių.

2.3. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos nepakaltinamumo pagrindu

Atleidimą nuo bausmės dėl ligos nepakaltinamumo pagrindu reglamentuoja BK 76 str. 3 d. Ši straipsnio nuostata, priešingai nei įtvirtina straipsnio 1 d. ir 2 d., numato bylą nagrinėšančio teismo pareigą atleisti nuo bausmės atlikimo nuteistąjį, susirgusį sunkia psichine liga, dėl kurios jo gebėjimas suvokti ir valdyti savo pavojingus veiksmus tampa nebegalimas. Šiuo atveju asmens elgesys ir jo suvokimo laipsnis yra vertinami tuomet, kai jie pasireiškia nusikalstamos veikos atlikimu ir jie imperatyviai koreliuojasi siedamiesi priešastiniu ryšiu.

---

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. lapkričio 13 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283-222/2018.

Lietuvos BK nepakaltinamumą apibrėžia kaip asmens psichinį sutrikimą, pasireiškusį nusikalstamos veikos atlikimo metu, dėl kurio šis asmuo nesugeba suprasti ir valdyti savo veiksmų iš esmės.⁸² Koks konkretus psichinis sutrikimas pasireiškė kaltininkui atliekant nusikalstamą veiką nustato medicinos ekspertai, pateikdami išvadą psichiatrinėje ekspertizėje.

Pagal Uzbekistano BK, bei analogiškai pagal Rusijos Federacijos BK⁸³ sąvoka „nepakaltinamumas“ yra aiškinama plačiau: kaip chroniška liga, laikinas psichinis sutrikimas, silpnaprotystė, ar kita psichinė liga.⁸⁴

Albanijos BK nepakaltinamumą sieja su asmens psichiniais ar neuropsichiatriniais sutrikimais, visiškai sutrikdžiusiais asmens psichinę pusiausvyrą, kai dėl to jis negalėjo valdyti savo veiksmų ar neveikimo ar suprasti savo veiksmų reikšmės.⁸⁵ Šiuo atveju terminas „neuropsichiatrinis sutrikimas“ galėtų būti suprantamas, kaip asmens psichinė negalia, įgytas ar įgimtas protinis defektas, kurio egzistavimas riboja asmens sąmoningumą.

Nepakaltinamumo sąvoka pagal Latvijos BK apibrėžiama dvejopai: kaip asmens psichinis sutrikimas ir kaip asmens psichinė negalia kurie iš esmės riboja asmens sąmoningumą suvokiant ir valdant savo veiksmus.⁸⁶

Esminė aplinkybė, dėl kurios gali būti remiamasi šiuo atleidimo nuo bausmės dėl nuteistojo ligos pagrindu Lietuvoje yra psichinis sutrikimas, kuris patenka į „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ punktą(-us), yra konstatuotas medicinos specialistų bei dėl savo sunkaus pobūdžio trukdo nuteistajam ne tik suvokti savo atliktų veiksmų pavojingumo reikšmę, bet ir šio pagrindo netaikant nebus pasiekti bausmės skyrimo tikslai.

---

⁸² Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 17 straipsnis. *Valstybės žinios*, 2002-10-25, Nr. 89-2741.

⁸³ Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.96 N 63-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014) 21 Ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-kodeks/>.

⁸⁴ Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, article 18. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

⁸⁵ Criminal Code of the Republic of Albania, article 17. Dated 27 January 1995, Law No. 7895. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>.

⁸⁷ The Criminal law of Republic of Latvia, article 13. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200(1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal%20law>.

„Psichikos liga – gydytojo diagnozuotas, psichiatro patvirtintas susirgimas, pagal galiojančią ligų klasifikaciją priskiriamas psichikos ligoms. Psichikos liga negali būti diagnozuojama remiantis politiniais, religiniais, rasiniais motyvais.“⁸⁷

Doktrina nepakaltinamumą vertina dviem aspektais: medicininiu (biologiniu) ir juridiniu (psichologiniu). Medicininis (biologinis) kriterijus apibūdina bendrą psichinę žmogaus būseną, o juridinis (psichologinis) kriterijus – žmogaus intelektą ir valią darant pavojingą veiką. Nepakaltinamu asmuo tampa tik nustačius ir medicininį, ir juridinį kriterijus.⁸⁸

„Pakaltinamumas ir nepakaltinamumas nustatomas dėl konkrečios baudžiamuoju įstatymu uždraustos veikos ir gali būti tik tos veikos darymo metu. Ši nuostata reiškia, kad asmuo, kuris dėl psichikos sutrikimo nesupranta savo veiksmų esmės arba negali jų valdyti, nepadaręs nusikalstamos veikos nėra nepakaltinamas. Nepakaltinamas nėra ir asmuo, kuriam po nusikalstamos veikos padarymo ar bausmės paskyrimo sutriko psichika ir dėl to jis negali suprasti savo veiksmų esmės ar jų valdyti. Tokiu atveju taikomos BK 76 str. 3 d. numatytos taisyklės.“⁸⁹ Pagal minėtąjį straipsnį, asmenį dėl jam pasireiškusio psichinio sutrikimo nuo bausmės atleidžia bylą nagrinėjantis teismas, tačiau jis gali taikyti ne tik medicininio poveikio priverčiamąsias priemones, bet ir kitas teisėtas priemones, kurios medicininiu pobūdžiu gali pasireikšti iš dalies: „jeigu priverčiamąsias medicinos priemones taikyti asmeniui nebūtina, taip pat jeigu teismas panaikina šių priemonių taikymą, asmuo gali būti teismo perduodamas giminaičių ar kitų asmenų globai ar rūpybai ir kartu jam gali būti nustatomas medicininis stebėjimas.“

Baudžiamųjų bylų, kurios buvo nagrinėtos BK 76 str. 3 d. pagrindu dėl visiško asmens nepakaltinamumo, praktikoje pasitaiko retai. Nemažai bylų praktikoje nagrinėjama dėl visiško asmens nepakaltinamumo jo nusikalstamos veikos atlikimo metu. Esminė aplinkybė dėl asmens negalėjimo suvokti savo veiksmų esmės bei tuos veiksmus valdyti tinkamai, žinoma, nesikeičia, ir abiem atvejais teismas turi pareigą atleisti asmenį nuo bausmės dėl psichinio sutrikimo, kuris trukdo pasiekti bausmės skyrimo tikslus, bei konkrečios bausmės skyrimas praranda savo prasmę iš esmės.

---

⁸⁷ Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas. *Valstybės žinios*, 1995-06-28, Nr. 53-1290.

⁸⁸ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 114.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 115.

Šiame darbo skyriuje bus nagrinėjamos baudžiamosios bylos, kylančios iš BK 76 str. 3 d., taip pat iš šio kodekso 17 str. nuostatų, atsižvelgiant ir atibojant asmens psichikos sutrikimo pasireiškimo momentą realioje tikrovėje.

Baudžiamojo proceso subjektų (nuteistojo, eksperto, bei teismų) bendrąja prasme, išsakytas pozicijas, kaip tam tikrą problematiką reikšminga sieti per šias sąlygas:

- sąlygą, jog atleisti nuteistąjį nuo bausmės dėl jo psichinio sutrikimo, jį nustačius, yra teismo pareiga;

- sąlygą, jog nuteistojo psichikos sutrikimas yra konstatuotas teismo medicinos ekspertų;

- sąlygą, jog dėl nuteistojo psichinio sutrikimo pobūdžio bausmės skyrimas ir jos atlikimas bus beprasmis;

- sąlygas, jog nuteistojo psichikos sutrikimas egzistavo ir pasireiškė iki nusikalstamos veikos atlikimo, jos atlikimo metu, po jos atlikimo ar bausmės paskyrimo;

Baudžiamosios bylos pagal BK 76 str. 3 d. kasacinėje instancijoje yra nagrinėjamos gana retai, o priverčiamosios medicininio poveikio priemonės, taikomos dar rečiau. Konkrečioje baudžiamojoje byloje nuteistasis, kuriam po nusikalstamos veikos padarymo sutriko psichika ir dėl to jis negalėjo tinkamai įvertinti savo atliktų veiksmų pavojingumo ir tinkamai už juos atsakyti nebuvo priverstinai gydomas tam tikra medicininio poveikio priemone, bet atiduotas artimųjų priežiūrai ir globai (analogiškas sprendimas buvo priimtas ir kitoje kasacinėje byloje Nr. 2K-67/2013). Šioje byloje kasacinį skundą inicijavo prokuroras, reikalavęs, jog nuteistasis atlygintų konfiskuoto turto vertę, išreikštą pinigais. Autoriaus nuomone šioje byloje žemesniųjų instancijų teismai susiklosčiusią situaciją įvertino tinkamai, atleisdami nuteistąjį nuo bausmės dėl psichikos sutrikimo, taip pat nepriteisdami iš jo konfiskuoto turto vertės atlyginimo, pasisakydami, jog šioje byloje konstatavus, jog E. J. negali būti skiriama bausmė, nes po nusikalstamų veikų padarymo jam sutriko psichika ir dėl to jis šiuo metu negali suprasti savo veiksmų esmės ir jų valdyti, baudžiamojo poveikio priemonės – turto konfiskavimo taikymas E. J. taip pat negalimas.⁹⁰

Kritikuotina LAT pozicija šioje situacijoje, kai jis panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir grąžino bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. LAT nesutikdamas su

---

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. sausio 17 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6-489/2019.

žemesniųjų instancijų teismų sprendimais dėl turto konfiskavimo netaikymo, šią savo poziciją motyvavo tuo, jog pagal BK 67 str. 2 d. pilnamečiam asmeniui, atleistam nuo bausmės BK X skyriuje nustatytais pagrindais (taigi ir, vadovaujantis BK 76 str., atleistam nuo bausmės dėl to, kad po nusikalstamos veikos padarymo ar bausmės paskyrimo jam sutriko psichika), gali būti skiriama ir baudžiamojo poveikio priemonė – turto konfiskavimas. Vadovaujantis BK 67 str. 2 d. nuostatomis, baudžiamojo poveikio priemonių taikymas atleidus asmenį nuo bausmės BK X skyriuje nurodytais pagrindais yra paliktas teismo nuožiūrai. Tačiau asmens atleidimas nuo bausmės dėl ligos tais atvejais, kai po nusikalstamos veikos jam sutrinka psichika (BK 76 str. 3 d.), savaime nedraudžia šiam asmeniui taikyti turto konfiskavimo, jei įvertintos visos šiam sprendimui priimti reikšmingos aplinkybės.⁹¹ Iš šioje byloje teismų pasisakytų argumentų matyti, jog asmeniui, kuris nesuvokia savo veiksmų esmės bei atitinkamai nesugeba jų valdyti, skiriama baudžiamojo poveikio priemonė, kurios esmės nepakaltinamas asmuo nesugebės įvertinti tinkamai, taip pat pagal BK 67 str. 2 d. teismai turi galimybę rinktis ar taikyti konkrečią priemonę asmeniui, atleistam nuo bausmės dėl jo nepakaltinamumo, ar ne. Taikant šį straipsnį ganėtinai sunku pasiekti teisingą sprendimą, kadangi BK numato teismo teisę savo nuožiūra (ne)taikyti konkrečią(-os) baudžiamojo poveikio priemonę(-ės), šiuo atveju, turto konfiskavimą(-o).

Byloje „*Loveika prieš Lietuvą*“, kurioje šis Lietuvos Respublikos pilietis skundėsi netinkamu gydymu psichiatrinėje ligoninėje, teismui paskyrus jam priverčiamąsias medicininio poveikio priemones, EŽTT šį skundą atmetė motyvuodamas tuo, jog Konvencijos 3 str. draudžiamas elgesys turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį, kad patektų į minėto straipsnio veikimo sferą. Šiam vertinimui yra svarbios visos konkrečios aplinkybės - elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis asmeniui bei tam tikrais atvejais asmens lytis, amžius, sveikatos būklė. Konvencijos 3 str. įpareigoja valstybes apsaugoti asmenis, kuriems atimta laisvė ir priverstinai taikomos medicininio poveikio priemonės, suteikiant jiems reikalingą medicininę pagalbą, kuri pati savaime nelaikytina nežmoniška ar žeminančia.⁹² Šis teismo teisinis įvertinimas EŽTPLA Konvencijos 3 str. kontekste buvo išdėstytas ir kitoje EŽTT byloje „*Price prieš Jungtinę Karalystę*“ (pareiškimo Nr.

---

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. sausio 17 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6-489/2019.

⁹² Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2011 m. spalio 18 d. sprendimas *Loveika prieš Lietuvą* byloje, Nr. 31244/06.

33394/96)⁹³, tačiau, priešingai nei bylos pareiškėjo Ž. Loveikos, pateikusiai pareiškimą prieš Lietuvos valstybę atveju, pareiškėjos Price pareiškimas teismo buvo patenkintas.

Kitoje baudžiamojoje byloje nuteistojo, kuris buvo teisiamas už nusikalstamą veiką, kvalifikuotą pagal BK 260 str. 2 d. (kaip už sunkų nusikaltimą), gynėjas savo kasaciniame skunde išdėstytais motyvais siekė, jog jo ginamojo pakaltinamumo lygis būtų įvertintas konkrečioje teismo psichiatrų ekspertizėje. Tiek pirmosios, tiek ir apeliacinės instancijos teismai šį prašymą dėl konkrečios psichiatrinės ekspertizės įvertino pakankamai formaliai, iš esmės remdamiesi BPK 286 str. 1 d., kas pagal LAT išdėstytus argumentus buvo konstatuota kitaip: pasisakydamas dėl medicininio ekspertizės skyrimo pagrindo, nesant kompetetingo subjekto išvados dėl pateiktų dokumentų reikšmės, apeliacinės instancijos teismas pažeidė BPK 1 str. 1 d., 7 str. 2 d. bei 320 str. 3 d. nuostatas.⁹⁴ Dėl šio ir kitų baudžiamojoje byloje išsakytų LAT teiginių kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perdavė bylą šia instancija nagrinėti iš naujo. Kasacinės instancijos teismas iš dalies sutikdamas su nuteistojo gynėjo kasacinio skundo argumentais žemesniųjų instancijų teismų motyvus konstatavo, kaip tam tikrą savo kompetencijos viršijimą, siekiant įvertinti medicininio pobūdžio klausimus, bei šioje situacijoje išvelgtina aplinkybė, susijusi su tuo, jog teismai naudojami savo teise, kylančia iš BPK 286 str. 1 d. ir neskiria reikiamos ekspertizės nuteistųjų teiginiams bei atitinkamai būklei (būsenai) įvertinti.

Kitoje baudžiamojoje byloje, kaip teigia prokuroras ir pažymi LAT, žemesniųjų instancijų teismai netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą, bei kartu nuteistajai dėl jos psichikos sutrikimo paskyrė priverčiamąsias medicininio poveikio priemones, nepaisant to, jog jos veiksmuose neįžvelgė nusikalstamos veikos. Esminė aplinkybė, dėl kurios buvo galimai netinkamai pritaikyta įstatyminė norma, susijusi su pagrindinėmis įstatymų pasikeitimo aplinkybėmis. Panaikindamas apeliacinės instancijos teismo nutartį bei perduodamas bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka, LAT šią savo poziciją grindė šiais motyvais: pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai neatsižvelgė į tai, jog priverčiamosios medicinos priemonės gali būti teismo taikomos tik baudžiamojo įstatymo numatyta ir uždrausta veika padariusiems asmenims. Kartu teismas turi konstatuoti, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo yra arba nepakaltinamas (BK 17 str.), arba ribotai pakaltinamas

---

⁹³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. liepos 10 d. sprendimas *Price prieš Jungtinę Karalystę*, byloje, Nr. 33394/96.

⁹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. *2011 m. rugsėjo 19 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-376/2011.*

(padaręs atitinkamos kategorijos nusikalstamą veiką, nurodytą BK 18 str. 2 d.), arba asmuo, kuriam po nusikalstamos veikos padarymo sutriko psichika ir dėl to jis nebegali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti (BK 76 str. 3 d.).⁹⁵

Vertinant praktinius šiame skyriuje nagrinėtus baudžiamųjų bylų atvejus paminėtinos šios išvadinės nuostatos:

- asmens nepakaltinamumas kai kuriais atvejais teismo vertinamas asmens subjektiškumo aspektu, savo teise taikant tam tikras baudžiamąsias normas;
- teismai ne visada tinkamai realizuoja savo teisę, kylančią iš BPK 286 str. 1 d;

2.4. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos riboto pakaltinamumo pagrindu

Pagal BK 76 str. 3 d. nuo bausmės dėl konkretaus psichikos sutrikimo, kuris pasireiškė po nusikalstamos veikos atlikimo ar teismo nuosprendžio priėmimo, gali būti atleidžiamas ir ribotai pakaltinamas asmuo, gebantis iš dalies suvokti savo veiksmų esmę bei juos valdyti. Nemažai neaiškumų gali sukelti faktas, jog kaip konkrečios nusikalstamos veikos subjektas pagal baudžiamąją teisę, atsako pakaltinamas ir ribotai pakaltinamas asmuo, taip pat ribotai pakaltinamam, kaip ir nepakaltinamam asmeniui gali būti skiriamos priverčiamosios medicininio poveikio priemonės.

Lietuvos BK ribotą pakaltinamumą apibrėžia, kaip asmens, kuris nusikalstamos veikos atlikimo metu negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų, būseną, kurią sukėlė tam tikro pobūdžio psichinis sutrikimas.⁹⁶

Uzbekistano BK ribotą pakaltinamumą vertina kaip nusikalstamą veiką įvykdžiusio asmens būseną, kuri pasireiškė dėl alkoholio, narkotinių bei kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo.⁹⁷

---

⁹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. gruodžio 20 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-569/2005*.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 18 straipsnis. *Valstybės žinios*, 2002-10-25, Nr. 89-2741.

⁹⁷ Criminal Code of the Republic of Uzbekistan, article 19. Tashkent, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

Ribotas pakaltinamumas, pagal Albanijos BK kiekvienu atveju nustatant bausmės dydį ir rūšį vertinamas teismo, taip pat jis aiškinamas, kaip psichinis ar neuropsichiatrinis sutrikimas, iš dalies ribojantis asmens sąmoningumą.⁹⁸

Rusijos Federacijos BK numato galimybę patraukti nusikalstamą veiką įvykdžiusį asmenį baudžiamojon atsakomybėn, kai jis dėl psichinio sutrikimo negalėjo visiškai suvokti savo veiksmų ar neveikimo, jų pavojaus visuomenei ir tų veiksmų valdyti. Teismas, atsižvelgdamas į asmens psichinį sutrikimą ir jo sveikatą, gali paskirti priverčiamąsias medicininio poveikio priemones.⁹⁹

Dėl ribotai pakaltinamo asmens, kuris dėl psichinio sutrikimo ar psichinės negalios negalėjo visiškai suprasti savo nusikalstamų veiksmų ir jų valdyti, pagal Latvijos BK teismas alternatyviai gali: sumažinti paskirtą bausmę, atleisti asmenį nuo bausmės ar paskirti priverčiamąsias medicininio poveikio priemones, atsižvelgęs į faktines nusikalstamos veikos aplinkybes.¹⁰⁰

Doktrina išskiria du riboto pakaltinamumo kriterijus: medicininį (biologinį) ir juridinį (psichologinį). Ribotai pakaltinamu asmuo pripažįstamas tik tuomet, kai bus nustatyti ir medicininis ir juridinis kriterijai.¹⁰¹ Pabrėžtina, kad, kaip ir nepakaltinamumo atveju, vieno iš dviejų kriterijų nebuvimas panaikina galimybę asmenį laikyti ribotai pakaltinamu, riboto pakaltinamumo juridinis kriterijus siejamas su asmens gebėjimu suvokti atliekamų veiksmų esmę ir juos valdyti. Skirtumas nuo nepakaltinamumo yra tas, kad riboto pakaltinamumo atveju asmuo dėl psichikos anomalijos visiškai nepraranda savo veiksmų kontrolės, tačiau tokio asmens valiniai sugebėjimai akivaizdžiai būna paveikti ir iškreipti psichikos anomalijos. Juridinis kriterijus – ta aplinkybė, kuri įgalina ribotą pakaltinamumą atriboti nuo nepakaltinamumo.¹⁰²

---

⁹⁸ Criminal Code of the Republic of Albania, article 17. Dated 27 January 1995, Law No. 7895. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>.

⁹⁹ Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.96 N 63-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014), 22 Ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-kodeks/>.

¹⁰⁰ The Criminal law of Republic of Latvia, article 14. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200 (1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal%20law>.

¹⁰¹ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004, p. 117.

¹⁰² Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų: recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 243, 248.

Esminis kriterijus, ribojantis asmens baudžiamumą ar atleidimą nuo bausmės dėl psichinio sutrikimo konkrečiu atveju paliekamas medicinos ekspertų kompetencijai, kadangi kiekvienas psichinis sutrikimas nėra ir negali būti vertinamas vienodai jo medicininio aprašymo kontekste, žinoma, ir asmens su sutrikusia psichika, sąmoningumas turėtų būti vertinamas individualiai.

Pagal Uzbekistano BPK teismo medicininė, psichiatrinė, psichologinė ekspertizė atliekamos teismo agentūros darbuotojų ir išskirtiniais atvejais kitų institucijų. Bylos išskirtinumas turi būti pagrįstas ekspertizės išvadoje ar išaiškinime.¹⁰³

Vadovaujantis procesui asmuo, įtariamajam ar kaltinamajam paskiria teismo psichiatrinę ekspertizę, jei baudžiamojo proceso metu yra gauta informacijos dėl fakto, jog asmuo nusikalstamos veikos atlikimo metu patyrė psichinių sutrikimų sukeltą riboto pakaltinamumo būseną, ar susirgo kitos nusikalstamos veikos atlikimo metu pagal Latvijos BPK.¹⁰⁴

Pagal Rusijos Federacijos BPK privaloma teismo ekspertizė skiriama analogiškais pagrindais kaip tai numato Lietuvos ir kitų minėtų užsienio valstybių BK, taip pat jei reikia įvertinti vyresnio nei aštuoniolikos metų įtariamojo ar kaltinamojo psichinę būklę, kad būtų nustatyta ar yra (nėra) seksualinės pakraipos (pedofilijos) sutrikimų, taip pat kai yra pagrindo manyti, jog įtariamasis ar kaltinamasis serga narkomanija.¹⁰⁵

Svarbu, jog psichinis sutrikimas per asmens sąmonę pasireikštų vienu iš būdų: ribotu pakaltinamumu, t.y., asmeniui iš dalies suvokiant savo veiksmų pavojingumą ir galint juos valdyti ir absoliučiu nepakaltinamumu, pasireiškiančiu visišku savo veiksmų ir jų valdymo negalimumu (negebėjimu). Konkrečiu atveju, taikant asmens atleidimo nuo bausmės dėl jo psichinio sutrikimo, pagrindą svarbu nustatyti ne tik šio sutrikimo laipsnį, bet ir atriboti nuo kitų veiksnių, tam tikrais atvejais iš dalies ribojančių asmens gebėjimą suvokti ir valdyti savo veiksmus. Tikslinga atriboti alkoholio ir narkotinių bei psichotropinių medžiagų poveikio sukeltą asmens riboto sąmoningumo būseną, kuri pagal šiuo metu galiojantį BK yra vertinama, kaip sunkinanti veiką aplinkybė, nuo būsenos, kai ribotą

---

¹⁰³ Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan, article 174. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2013-XII [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

¹⁰⁴ Criminal Procedure Law of the Republic of Latvia, article 596. *Latvijas Vēstnesis*, 74 (3232), 11.05.2005. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą:

<https://likumi.lv/ta/en/id/107820-criminal-procedure-law>.

¹⁰⁵ Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 N 174-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с. изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014), 196 ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/upk/>.

pakaltinamumą sukelia asmens įgimtas ar įgytas psichinis sutrikimas. Atriboti šiuos iš esmės du veiksnius būtų galima atsižvelgiant į šiuos kriterijus:

- alkoholio, narkotinės ar psichotropinės medžiagos sukelta riboto pakaltinamumo būseną paprastai būna trumpalaikė, kai tuo tarpu ribotą pakaltinamumą sukėlęs psichinis sutrikimas nepasižymi stabilumu savo trukmėje;

- konkretus psichinis sutrikimas yra asmens sąmonėje išsivysčiusi įgyta ar įgimta liga, kylanti iš asmens neurofiziologinių reiškinių, kai tuo tarpu alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų sukeltas ribotas asmens pakaltinamumas yra šių veiksnių natūrali laikina pasekmė (fiziologinė būseną);

- psichinis sutrikimas ir alkoholis, narkotinės bei psichotropinės medžiagos pasižymi skirtingu poveikiu asmeniui psichikai iš prigimties;

- konkretus įgimtas ar įgytas psichinis sutrikimas yra diagnozuojamas ir turi savo pasireiškimo formas bei stadijas, o alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų sukeltas ribotas pakaltinamumas yra vertinamas kaip laikina būseną, vienos stadijos kontekste;

- alkoholio, narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimo kaltininko nulemtas elgesys jo veikoje traktuojamas kaip veika sunkinanti aplinkybė ir tai turi reikšmės baudmės skyrimui, o psichinis sutrikimas, kuris nulemia ribotą pakaltinamumą gali būti priežastis atleisti nuteistą nuo baudmės dėl ligos (pagal BK 76 str. 3 d.).

Uzbekistano BK numato alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kito pobūdžio medžiagų vartojimo sukeltą asmens riboto pakaltinamumo būseną, kuri pagal šį straipsnį nėra pagrindas atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės. Tačiau ši būseną taip pat nelaikoma pagrindu pripažinti asmenį nepakaltinamu.¹⁰⁶ Alkoholio, narkotinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimas, sukeliantis riboto pakaltinamumo būseną, taip pat, nėra pripažįstamas, kaip pagrindas atleisti asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės ir pagal Albanijos BK. Albanijos BK numatomas dvejetainis minėtų medžiagų vartojimo nulemtas nusikalstamos veikos įvykdymo traktavimas: alkoholio, narkotinių ir kitokio pobūdžio psichiką veikiančių medžiagų vartojimo nulemtas nusikalstamos veikos atlikimas dėl atsitiktinių priežasčių teismo gali būti vertinamas kaip pagrindas švelninti asmens

---

¹⁰⁶ Criminal code of the Republic of Uzbekistan, article 19. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

baudžiamąją atsakomybę, tačiau, jei nusikalstama veika dėl minėtų medžiagų vartojimo sukeliama turint sąmoningą siekį veikti nusikalstamai, toks asmens siekis teismo vertinamas kaip nusikalstamą veiką sunkinanti aplinkybė.¹⁰⁷

Rusijos Federacijos BK įtvirtina analogišką normą kaip ir Lietuvos BK, kuri numato, jog asmuo, kuris nusikalstamą veiką padarė apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžiamas.¹⁰⁸

Latvijos BK santykinai privilegijuoja asmens priklausomumą nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų vartojimo, kai toks asmuo, jei sutinka šias priklausomybes gydytis, teismo gali būti atleidžiamas nuo bausmės atlikimo.¹⁰⁹

Analogišku principu, kaip ribotas asmens pakaltinamumas, kurį nusikalstamos veikos atlikimo metu sukėlė alkoholio, narkotinių, toksinių ar psichotropinių medžiagų vartojimas, galėtų būti vertinama nusikalstama veika padaryta kaltininkui esant didelio susijaudinimo būsenoje ir veika padaryta dėl asmens psichinio sutrikimo pasireiškusio ribotu pakaltinamumu. Šiuo atveju asmuo „staigus didelis susijaudinimas – fiziologinio afekto būseną, kai emocinis stresas stabdo intelektualinę veiklą, smarkiai susilpnėja asmens gebėjimas suvokti ir (arba) kontroliuoti savo veiksmus, tvardyti, žmogus tampa ribotai pakaltinamas. Fiziologinio afekto būseną turi būti skiriama nuo pataloginio afekto būsenos. Pataloginio afekto būseną reiškia, kad asmuo yra nepakaltinamas dėl laikino psichinės veiklos sutrikimo, dėl kurio jis visai negali suvokti savo veikos pavojingumo arba valdyti savo veiksmus, todėl kilus abejonei dėl kaltininko būsenos, skiriama teismo psichologinė, psichiatrinė ar kitokia ekspertizė.“¹¹⁰

Psichinė liga gali pasireikšti tam tikrais epizodais ar nulemta tam tikrų aplinkybių suintensyvėti ir paūmėti, pasižymėti trunkamuju pobūdžiu. Psichiškai nestabilus ir nesąmoningas asmuo tampa mažiau nuspėjamas ir prognozuojamas. Visais atvejais taikant atleidimą nuo bausmės dėl ligos asmens nepakaltinamumo pagrindu svarbu yra išsiaiškinti

---

¹⁰⁷ Criminal Code of the Republic of Albania, article 18. Dated 27 January 1995, Law No. 7895. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>.

¹⁰⁸ Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.96 N 63-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014), 23 Ст., [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-kodeks/>.

¹⁰⁹ The Criminal law of Republic of Latvia, article 59. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200 (1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal%20law>.

¹¹⁰ ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2009, p. 120.

momentą, nuo kurio asmuo gali būti laikomas pakaltinamu ar ribotai pakaltinamu ir atsakyti jau kaip sąmoningas, savo veiksmus suvokiantis ir valdantis asmuo. Šis klausimas yra pakankamai išsamiai sureguliuotas BPK 405 str. normų, kurios numato, jog teismas ne rečiau kaip kartą per šešis mėnesius privalo spręsti dėl priverčiamosios medicinos priemonės taikymo pratęsimo, rūšies pakeitimo ar panaikinimo.¹¹¹ Tai reiškia, jog kiekvienam ribotai pakaltinamam ar visiškai nepakaltinamam asmeniui paskirta konkreti priverčiamoji priemonė per šešis mėnesius galimai daro reikšmingą įtaką jo neurofiziologiniams reiškiniams, t.y. jo psichinė būklė gali gerėti, likti nepakitusi, arba asmuo gali pasveikti ir jei nėra praėjęs bausmės vykdymo terminas, gali tęsti bausmę įkalinimo įstaigoje.¹¹²

Pažymėtina, jog pagal dabartinį BK ribotai pakaltinamam kaip ir visiškai nepakaltinamam asmeniui įstatymų leidėjas numato galimybę tam tikrais atvejais taikyti priverčiamąsias medicininio poveikio priemones. Taip pat ribotai pakaltinamas asmuo, kaip teigia doktrina, gali atsakyti ir kaip nusikalstamos veikos subjektas, iš dalies suvokiantis savo veiksmų pobūdį ir jų valdymo galimumą. Dėl šių priežasčių ribotas pakaltinamumas savo pobūdžiu sukelia daugiau problemų nei visiškai nepakaltinamumas, kuriam dažniau užtenka tik medicininio konstatavimo nustatant jo pasireiškimą. Ribotai pakaltinamo asmens (ne)gebėjimas atsakyti už savo nusikalstamus veiksmus iš esmės priklauso nuo to, ką jo atžvilgiu savo išvadoje pateikia teismo medicinos ekspertai.

Toliau bus nagrinėjamos baudžiamosios bylos dėl galimos nuteistųjų procesinės simuliacijos, remiantis jų riboto pakaltinamumo būseną. Dažniausiai teismai ribotai pakaltinamus asmenis vertina kaip baudžiamojo proceso subjektus ir nuo bausmės pagal BK 76 str. 3 d. neatleidžia.

Konkrečioje kasacinėje byloje nuteistasis, kuris tam tikrais epizodais buvo riboto pakaltinamumo būsenose siekė alternatyvių sprendimų dėl bausmės neskyrimo, iš kurių vienas buvo susijęs su atleidimu nuo bausmės dėl jo psichikos sutrikimo. Šioje byloje medicinos ekspertė savo pateikta išvada diagnozavo nuteistajam lėtinį psichikos sutrikimą – šizoafektinį sutrikimą, kuris anot jos nėra pagydomas tačiau nuteistasis šiuo metu yra ir nusikalstamos veikos atlikimo metu buvo remisijos būsenoje. Taip pat šis psichinis sutrikimas neatitinka „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“. Žemesniųjų instancijų teismai į

---

¹¹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 405 straipsnis. *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341.

¹¹² *Ibidem*.

nuteistojo prašymus neatsižvelgė ir nuo bausmės dėl jo psichinio sutrikimo neatleido. LAT nuteistojo kasacinio skundo taip pat netenkino, motyvuodamas tuo, jog: pagal bylos duomenis A. Š. tiek veikos padarymo, tiek ekspertizės atlikimo metu, tiek teismo nagrinėjimo metu sirgo šizoafekciniu sutrikimu, tačiau, esant šio sutrikimo remisijai, visiškai galėjo suprasti savo veiksmų esmę ir juos valdyti. Taigi pagrindo taikyti BK 76 str. 3 d. nuostatas nebuvo, o šio straipsnio 1 dalies taikymas, esant nustatytiems psichiniams sutrikimams, o ne kitokioms sunkioms nepagydomoms ligoms, nebuvo galimas.¹¹³ Tai reiškia, jog ne tik nuteistieji gana laisvai naudojami savo psichinio sutrikimo egzistavimu (tai aktualu ir kitose kasacinėse bylose Nr. 2K-44/2009, 2K-142/2008), bet ir teismai, nepaisant to, jog nuteistojo psichinio sutrikimo sukeliamas ribotas pakaltinamumas yra nepagydomas ir kartu neprognozuojamas, linkę ir kitus ribotai pakaltinamus asmenis laikyti atsakingais dėl savo nusikalstamos veikos, ir vertinti juos kaip nusikalstamos veikos subjektus, taip pat iš viso netaikyti jiems jokio medicininio poveikio gydymo (tai aktualu ir kitoje kasacinėje nutartyje Nr. 2K-172/2009).

Alkoholis, kaip ir kitos psichiką veikiančios medžiagos (narkotinės, psichotropinės medžiagos) savo poveikiu, sukelia asmens riboto pakaltinamumo būseną. Kuo ši būseną skiriasi nuo riboto pakaltinamumo būsenos, kurią asmeniui sukelia psichinis sutrikimas, buvo aptarta šio skyriaus pradžioje. Kadangi abiem atvejais tiek alkoholis, tiek ir psichinis sutrikimas sukelia tam tikrus sąmoningos mąstymo veiklos apribojimus pasireiškiančius ribotu asmens galėjimu įvertinti savo atliekamų veiksmų pobūdį bei tuos veiksmus tinkamai valdyti, tai sukelia tam tikrą problemų teismams priimant teisingus sprendimus. Tai aktualu baudžiamojame bylose, kuriose nuteistasis buvo pripažintas kaltu ir nuteistas dėl kvalifikuoto nužudymo (pagal BK 129 str. 2 d. 2 p.), kai šią veiką jis įvykdė apsvaigęs nuo alkoholio. LAT šioje byloje rėmėsi medicinos ekspertų išvadomis, kuriose buvo nustatyta, jog D. D. V. D. nužudymo metu lėtiniu psichikos sutrikimu nesirgo ir nebuvo laikino psichikos veiklos sutrikimo būsenos, dėl psichikos būklės jis galėjo visiškai suvokti pavojingą savo veikos pobūdį (savo veiksmų esmę) ir juos valdyti; jam diagnozuoti psichikos ir elgesio sutrikimai vartojant alkoholį, priklausomybės sindromas, tačiau jis gali suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti; D. D. inkriminuojamo nužudymo metu nebuvo fiziologinio afekto būsenos ar kitos emocinės būsenos, kuri galėjo turėti įtakos jo sąmonei ir veiklai; D. D. gebėjimą V. D. nužudymo metu teisingai ir visiškai suvokti reikšmingas bylai aplinkybes bei vėliau jas atgaminti galėjo sutrikdyti jo fiziologinė būseną –

---

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. rugsėjo 28 d. Nutartis baudžiamojame bylose Nr. 2K-434/2010.

neblaivumas; D. D. V. D. nužudymo metu buvo paprasto girtumo būsenos.¹¹⁴ Autoriaus nuomone, nepaisant to, jog teismo psichiatrinėje ekspertizėje ekspertų buvo pasisakyta dėl galimo riboto pakaltinamumo, kuri sukėlė nuteistojo vartotas alkoholis, ir to, jog nuteistojo elgesį ir psichiką alkoholis veikia tam tikro sindromo forma, teismai į šiuos faktus iš esmės neatsižvelgė ir vertino nuteistą kaip visiškai pakaltinamą asmenį.

Kita baudžiamoji byla ir joje pateikti teismų pasisakymai bei įvertinimai tik pagrindžia aplinkybę, jog ribotai pakaltinami asmenys turi atsakyti kaip nusikalstamos veikos subjektai, nepaisant to, jog jų veiksmai jų nėra tinkamai suvokti ir kontroliuojami. Baudžiamojoje byloje buvo nagrinėjamas ribotai pakaltinamo asmens gynėjo kasacinis skundas, kuriuo jis ginčijo žemesniųjų instancijų teismų jo ginamajam paskirtas bausmes, dėl įvykdyto kvalifikuoto nužudymo (pagal BK 129 str. 2 d. 3 p.), bei prašė skirti pakartotinę psichiatrinę ekspertizę. Teismo psichiatrinėje ekspertizėje specialistai konstatavo nuteistojo ligų (organinės depresijos, bei epilepsijos) egzistavimą nusikalstamos veikos įvykdymo metu, tiek ir po jos vykdymo. LAT, atsižvelgdamas į nuteistojo sąmoningumo lygį nusikalstamos veikos darymo metu ir po jos, jo gynėjo kasacinį skundą atmetė, kaip nepagrįstą, šią savo poziciją motyvuodamas tuo, jog vien tai, kad A. A. keletą kartų buvo gydytas psichikos sveikatos įstaigose, anksčiau vieną kartą buvo pripažintas nepakaltinamu kitoje baudžiamojoje byloje, neduoda teisėto pagrindo teigti apie jo nepakaltinamumą šio nusikaltimo padarymo metu, juolab kad tiek nepakaltinamumas, tiek ribotas pakaltinamumas nustatomas tiriant konkrečią baudžiamąją bylą to nusikaltimo padarymo metu.¹¹⁵

EŽTT byloje „*Jalloh prieš Vokietiją*“ buvo konstatuota, jog gydymas laikomas žeminančiu kai jis buvo kaip būdas sukelti aukų baimę, kančią ir apsunkinti jų padėtį žeminant ir menkinant juos ir galimai palaužiant jų fizinį ar moralinį pasipriešinimą.¹¹⁶

Pažymėtina, jog ribotas pakaltinamumas baudžiamosiose bylose teismams priimant sprendimus vertinamas dviem aspektais: ribotai pakaltinamas asmuo atsako, kaip nusikalstamos veikos subjektas arba toks asmuo yra priverčiamųjų medicininio poveikio priemonių subjektu. Kokio proceso subjektu taps riboto pakaltinamumo būsenoje esantis asmuo sprendžia teismo medicinos ekspertai, kurių pasitelkimas konkrečioje byloje *ex*

---

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. sausio 12 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-77/2010.*

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2017 m. birželio 15 d. *Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-693/2017.*

¹¹⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2006 m. liepos 11 d. sprendimas *Jalloh prieš Vokietiją* byloje, Nr. 54810/00.

officio priklauso nuo teismų valios. Taip pat ribotas pakaltinamumas yra kvestionuojama terpė baudžiamųjų įstatymų kontekste, kuria remiasi dažnas psichinių sutrikimų turintis nuteistasis.

Lietuvos BK, Uzbekistano BK, Rusijos Federacijos BK, Albanijos BK alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų asmens psichiką veikiančių medžiagų nulemtą riboto pakaltinamumo būseną vertina gana panašiai ir priklausomi asmenys nuo baudžiamosios atsakomybės nėra atleidžiami. Pagal Latvijos BK asmuo gali būti atleidžiamas nuo bausmės dėl priklausomybių minėtoms medžiagoms.

3. KITOS REIKŠMINGOS APLINKYBĖS ATLEIDŽIANT ASMENĮ NUO BAUSMĖS DĖL LIGOS

Kitos aplinkybės, turinčios didelės reikšmės teismui priimant sprendimą nuteistojo, kuris serga sunkia nepagydoma liga atžvilgiu, yra: nuteistojo asmenybė, jo įvykdytos nusikalstamos veikos sunkumas, sąlygos įkalinimo įstaigoje, ligos pobūdis, šios ligos įtaka kitiems kalintiems nuteistiesiems, atliktos bausmės laikas ir kitos galimos aplinkybės. Taip pat nemažą įtaką teismų sprendimams daro aplinkybė, jog nuteistieji jau veikų atlikimo metu sirgo sunkiomis nepagydomomis ligomis, t.y., konkrečios ligos nesudarė kliūčių asmenims elgtis ir veikti nusikalstamai.

Kaip dažnai pastebi ir pažymi teismai neatleisdami nuteistųjų, sergančių sunkiomis nepagydomomis ligomis nuo jiems paskirtų bausmių „spręsdamas, ar dėl sunkios nepagydomos ligos nuteistajam bus per sunku atlikti paskirtą bausmę, teismas įvertina padarytos nusikalstamos veikos sunkumą ir nuteistojo asmenybę, atsižvelgia į atliktos bausmės (jeigu ji atliekama) dalį, nuteistojo elgesį bausmės atlikimo metu, taip pat sunkios nepagydomos ligos pobūdį, įtaką bausmės atlikimui, tokios ligos gydymo galimybes įkalinimo įstaigoje, galimą poveikį kitų nuteistųjų, kartu kalinčių įkalinimo įstaigoje, sveikatai“¹¹⁷(kasacinės nutartys Nr. 2K-123-697/2015, 2K-585/2010, 2K-92/2010, 2K-264/2013, 2K-235-648/2017, 2K-221/2014, 2K-477/2006, 2K-34/2007, 2K-160/2012, 2K-499/2013, 2K-315/2011, 2K-476/2010, 2K-212/2011, 2K-524/2013, 2K-257/2007, 2K-95/2010, 2K-252/2010, 2K-438/2008, 2K-539-976/2015, 2K-69/2009, 2K-38-942/2017, 2K-133-677/2015, 2K-160/2012, 2K-375/2006 ir daugumą kitų bylų, paminėtų ankstesniuose šio darbo skyriuose). Šios aplinkybės sudaro nuteistojo realios galimybės atliekant laisvės atėmimo bausmę, turinį.

Neabejotinai viena svarbiausių priežasčių, apskritai, vertinant nuteistojo baudžiamumą ar jam taikytiną priverčiamųjų medicininių priemonių procesą ar vėlgį atleidimą nuo bausmės taikant konkretų šį atleidimą pagrindžiantį pagrindą, yra nuteistojo asmenybė ir jos įvertinimas. Nuteistojo asmenybės analizė gali pateikti nemažai atsakymų apie nusikalstamos veikos atlikimą paskatinusias priežastis, nuteistojo, kaip nusikalstamos

---

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-70-895/2018.

veikos subjekto elgseną tiek darant nusikalstamą veiką, tiek ir po jos ikiteisminių ir teisminių stadijų metu ir kitais atvejais.

Kaltininko asmenybė yra vienas iš BK 54 str. 2 d. numatytų bausmės skyrimo pagrindų, kuris savo pobūdžiu ir prigimtimi apima visus kitus šio straipsnio dalyje įtvirtintus pagrindus (nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį, kaltės formą ir rūšį, nusikalstamos veikos motyvus ir tikslus, nusikalstamos veikos stadiją, bendrininkavimą darant nusikalstamą veiką, atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes bei nusikalstama veika padarytą žalą),¹¹⁸ nes visi šie bausmių skyrimo pagrindai rodo tam tikrą nusikalstamos veikos kaltininko sąmoningą ir valingą siekį elgtis ir veikti nusikalstamai, kėsintis į valstybės saugomą teisinį gėrį. Atsižvelgiant į sąmoningumo lygio pasireiškimą realioje tikrovėje šiuo principu konkrečios nusikalstamos veikos kaltininkas galėtų būti baudžiamas arba priverstinai gydomas stacionariose medicinos įstaigose. Tais atvejais, kai nusikalstamą veiką įvykdęs asmuo gali atsakyti kaip nusikalstamos veikos subjektas, kaltininko (ar vėliau nuteistojo) asmenybė teismo gali būti įvertinta alternatyviai: kaip veiką sunkinanti aplinkybė (pagal BK 60 str.), kaip veiką lengvinanti aplinkybė (pagal BK59 str.) ar kaip šių aplinkybių visuma.

Kadangi šiame magistro darbe nagrinėtų baudžiamųjų bylų atvejais aptartos nuteistųjų nusikalstamos veikos dažniausiai būdavo įvertinamos kaip sunkūs nusikaltimai bei dažnas nuteistasis buvo pripažintas recidyvistu, teismai, remdamiesi BK 76 str. 1 d. ir 2 d. jų nuo jiems paskirtų bausmių dėl jų ligų neatleisdavo.

Kartu su nuteistojo (kaltininko) asmenybe yra neišvengiamai vertinamas ir jo įvykdytos nusikalstamos veikos sunkumo laipsnis (pavojingumas). Visais atvejais stengiamasi įrodyti tiesioginį ryšį tarp nuteistojo asmenybės ir jo įvykdytos nusikalstamos veikos pavojingumo. Taip pat nusikalstamą veiką apibūdinantis laipsnis yra įstatymiškai reglamentuota nuostata į kurią teismas atsižvelgia vertindamas nuteistojo atleidimo nuo bausmės dėl jo sunkios nepagydomos ligos, galimybę (pagal BK 76 str.1 d. ir 2 d.). Nuteistojo nusikalstamos veikos sunkumas savo turiniu apima nusikaltimų klasifikaciją (nuo nesunkaus iki labai sunkaus nusikaltimo), taip pat ir baudžiamuosius nusižengimus.

---

¹¹⁸ Plačiau žr. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 54 straipsnio 2 dalį.

Pagal Uzbekistano BPK¹¹⁹ ir Latvijos BPK¹²⁰ vertinant nuteistojo, kuriam pasireiškė sunki liga, (bet ne chroniškas psichinis sutrikimas) atleidimo nuo bausmės atlikimo klausimą, teismas atsižvelgia į nusikalstamos veikos sunkumą, nuteistojo asmenybę ir kitas svarbias aplinkybes.

Pažymėtina, jog „sąlygos įkalinimo įstaigoje“ aplinkybė, kurią vertinant didžiausias dėmesys yra kreipiamas į EŽTT praktiką ir šio teismo išsakytas pozicijas dėl to, jog nuteistųjų (ypač nuteistųjų, kurie serga sunkiomis nepagydomomis ligomis), sąlygos įkalinimo įstaigose turi būti užtikrinamos atsižvelgiant į jų būtinuosius poreikius ir turi būti gerbiamos jų prigimtinės teisės, nepažeidžiant EŽTPLA Konvencijos 3 str. nuostatų.

Pagal Konvencijos 3 str., valstybė privalo užtikrinti, jog asmuo būtų kalinamas sąlygomis suderintomis su pagarba žmogiškajam orumui ir bausmės įvykdymo būdai ir metodai nepriverstų asmens patirti kančių ar sunkių išgyvenimų didesnių nei neišvengiamos kančios būdingos jiems kalint¹²¹ (tai aktualu ir EŽTT byloje *Valašinas prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 44558/98)¹²². Šią teismo poziciją tik pagrindžia ir įrodo šio darbo antros dalies pirmajame skyriuje nagrinėtos baudžiamosios bylos, ypač byla kurioje LAT atleido asmenį nuo bausmės dėl jo sunkios nepagydomos ligos vertindamas nepakankamą kalinčių neįgaliųjų priežiūrą įkalinimo įstaigose, iš esmės vadovaudamasis tarptautine praktika.

Pastebėtina, jog sąlygos Lietuvos įkalinimo įstaigose tikrai ne kartą EŽTT bylose prieš Lietuvos valstybę, buvo pripažįstamos, kaip netinkamos ir tam tikrus EŽTPLA Konvencijos straipsnius pažeidžiančios sąlygos. Bylose *Karalevičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 53254/99)¹²³, *Savenkovas prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 871/02)¹²⁴, *Česnulevičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 13462/06)¹²⁵, *Kasperovičius prieš Lietuvą*

---

¹¹⁹ Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan, article 534. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2013-XII [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/55/Uzbekistan/show>.

¹²⁰ Criminal Procedure Law of the Republic of Latvia, article 640. *Latvijas Vēstnesis*, 74 (3232), 11.05.2005. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą:

<https://likumi.lv/ta/en/id/107820-criminal-procedure-law>.

¹²¹ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. vasario 12 d. sprendimas *Kafkaris prieš Kiprą*, byloje, Nr. 21906/04.

¹²² Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. liepos 24 d. sprendimas *Valašinas prieš Lietuvą*, byloje, Nr. 44558/98.

¹²³ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. balandžio 7 d. sprendimas *Karalevičius prieš Lietuvą*, byloje, Nr. 53254/99.

¹²⁴ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas *Savenkovas prieš Lietuvą*, byloje, Nr. 871/02.

¹²⁵ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. sausio 10 d. sprendimas *Česnulevičius prieš Lietuvą* byloje, Nr. 13462/06.

(pareiškimo Nr. 54872/08)¹²⁶ Lietuvos valstybė privalėjo sumokėti pareiškėjams kompensacijas dėl neužtikrintų tinkamų, jų žmogiškąjį orumą atitinkančių kalnimo sąlygų.

Kita vertus, bausmių vykdymo sistemoje matomas šioks toks pagerėjimas, atsižvelgiant į tai, jog 2019 m. kovo 21 dieną Lietuvos Respublikos teisingumo ministras, vertindamas medicinos specialistų situaciją įkalnimo įstaigose bei Europos Tarybos rekomendaciją, priėmė reformą dėl medicinos tarnybų autonominio atsiskyrimo nuo pataisos įstaigų, šią naujovę motyvuodamas medicinos tarnybų nepriklausomumu ir efektyvumu atliekant tarnybines pareigas.¹²⁷

Nuteistojo ligos pobūdis yra vertinamojo pobūdžio kriterijus. Medicininiu aspektu, kiekvienu atveju nuteistojo sunki nepagydoma liga turi atitikti bent du esminius požymius, norint, kad teismai vertintų jų atleidimo nuo bausmės galimybę BK 76 str. kontekste, kai šį vertinimą atlieka medicinos ekspertai vertindami nuteistųjų sunkios nepagydomos ligos atitikimą „Sunkių nepagydomų ligų sąrašui“ bei tai, jog konkreti liga trukdo nuteistajam atlikti nuosprendžiu paskirtą bausmę.

Atsižvelgdami į medicinos ekspertų teisme pateikiamas išvadas, teismai vertina realią nuteistojo galimybę atliekant visą ar likusią bausmę juridine prasme, kai šis jo vertinimas tą (ne)galėjimą sieja ir su kitomis itin reikšmingomis aplinkybės bausmės (ne)skyrimo procese.

Konkrečios nuteistojo (kalnčio asmens) ligos įtaka kitiems kartu toje įkalnimo įstaigoje bausmę vykdantiems nuteistiesiems, kaip ir visa likusi bausmė galėtų būti priskiriami prie fakultatyviųjų aplinkybių, kurios turi reikšmės nuteistojo atleidimui nuo bausmės dėl jo sunkios nepagydomos ligos. Pažymėtina, jog konkrečios nuteistojo ligos įtaka kitiems nuteistiesiems gali ir nepasireikšti, kaip ir pats nuteistasis, jei konkrečia liga susirgo po nusikalstamos veikos atlikimo ar po teismo nuosprendžio priėmimo, faktinio bausmės vykdymo įkalnimo įstaigoje gali išvengti.

Paminėtina ir tai, jog nuteistojo ligos įtaka kitiems nuteistiesiems – aplinkybė, kurią apima sąvokos „sąlygos įkalnimo įstaigoje“, „nuteistojo ligos pobūdis“ ir yra nuo jų

---

¹²⁶ Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. lapkričio 20 d. sprendimas *Kasperovičius prieš Lietuvą* byloje, Nr. 54872/08).

¹²⁷ Plačiau žr. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija. *Steigiama nepriklausoma įkalnimo įstaigų medicinos tarnyba*. Teisingumo ministerijos, teisės portalas [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/steigiama-nepriklausoma-ikalinimo-istaiigu-medicinos-tarnyba>.

priklausoma ta apimtimi, kurią savo pareiga turi užtikrinti įkalinimo įstaigų tarnybos, taip pat atsižvelgdamos į tarptautinę praktiką.

Kitos reikšmingos aplinkybės teismams svarstant nuteistųjų atleidimo nuo jų bausmės galimybę turi pernelyg didelį vertybinį krūvį tiek savo apimtimi tiek svarba, dėl to dažnas nuteistasis netenka galimybės remtis konkrečios nepagydomos ligos egzistavimu kaip kriterijumi, kuris yra tiesioginis, vertinant jo atleidimo nuo bausmės dėl ligos galimybę, žinoma, atsižvelgiant į jos medicininį bei juridinį kriterijus.

IŠVADOS

- 1) Atleidimas nuo bausmės dėl fizinio pobūdžio nuteistojo sunkios nepagydomos ligos pagal Lietuvos BK, ir kitų darbe aptartų užsienio valstybių BK galėtų būti apibrėžiamas kaip sąlyginė teismo teisė atleisti asmenį nuo bausmės dėl jo įstatymu apibrėžtos sunkios nepagydomos ligos teismo apkaltinamojo nuosprendžio pagrindu.
Atleisti asmenį nuo bausmės dėl jo psichinio sutrikimo yra bylą nagrinėjančio teismo pareiga. Kai kurių šiame darbe aptariamų užsienio valstybių BK psichinis sutrikimas aprašomas plačiau, tačiau iš esmės yra suprantamas, kaip iškilusi kliūtis nuteistajam atlikti bausmę, bei pateikiamas kaip ribotas ar visiškai asmens nepakaltinamumas.
- 2) Atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindai pagal Lietuvos ir kitų šiame darbe aptartų užsienio valstybių BK gali būti: nuteistojo atleidimas nuo bausmės dėl jo psichinės ar kitos sunkios nepagydomos ligos iki teismo nuosprendžio priėmimo, apimant ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo stadijas; nuteistojo atleidimas nuo bausmės dėl jo sunkios nepagydomos ar psichinės ligos po teismo nuosprendžio priėmimo; nuteistojo atleidimas nuo bausmės dėl jo psichinio sutrikimo.
- 3) Lietuvos BK ir kitų užsienio valstybių BK pateikiamas atleidimo nuo bausmės dėl ligos reguliavimas yra gana panašus, tačiau yra tam tikrų reguliacinių skirtumų, tokių kaip karo tarnybą atliekančių drausminių pažeidimų padariusių karių atleidimas nuo bausmės dėl ligos, kariuomenėje tarnaujančių karių atleidimas nuo bausmės dėl motinystės atostogų, numatytų atitinkamuose Rusijos BK ir Uzbekistano BK straipsniuose, tačiau, kurie nėra įtvirtinti Lietuvos BK.
- 4) Ikiteisminio tyrimo metu, asmeniui, kuriam po nusikalstamos veikos padarymo ar jau ikiteisminio tyrimo metu sutriko psichika, prokuroras užrašo rezoliuciją dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo šiam asmeniui, tačiau BPK ikiteisminio tyrimo metu nenumato galimybės prokurorui pagal pateiktą medicinos ekspertizę nutraukti baudžiamojo proceso dėl įtariamojo sunkios nepagydomos ligos, kai tokia galimybė galėtų supaprastinti baudžiamąjį procesą ir palengvinti teismų darbą. BK apibrėžtais atvejais teismas, bausmę vykdančios institucijos teikimu, atsižvelgdamas į gydytojų komisijos išvadą turi teisę (gali) atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos.

- 5) Bendrąją prasme teismai nėra linkę atleisti nuteistųjų nuo bausmės dėl jų ligos, kartais šį procesą užbaigdami alternatyviais atleidimui nuo bausmės dėl ligos, sprendimais. Teismai yra saistomi pernelyg plačios apimties įstatymų jiems suteiktų įgaliojimų, kurie kyla iš BK ir BPK normų bei pasireiškia teismų teise bet ne pareiga veikti atitinkamu būdu. Nuteistojo sunkios nepagydomos ligos atitikimas „Sunkių nepagydomų ligų sąrašui“ nėra teismą įpareigojanti aplinkybė svarstant nuteistojo atleidimą nuo bausmės. Dėl aplinkybių, jog nuteistojo sunki nepagydoma liga ar jos išsivystymo lygis neatitinka „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ punkto(-ų), nuteistieji, sergantys sunkiomis nepagydomomis ligomis yra diskriminuojami ir vertinami kaip ir nuteistieji, nesergantys sunkiomis nepagydomomis ligomis. Užsienio valstybių ir Lietuvos BK nevienoda apimtimi apibrėžiamas psichiniu sutrikimu asmeniui pasireiškęs ribotas pakaltinamumas Lietuvos teismų ir doktrinos yra vertinamas dvejopai: ribotai pakaltinamas asmuo gali būti laikomas priverčiamųjų medicinos priemonių subjektu, arba toks asmuo yra baudžiamojo proceso subjektas, kai toks subjektiškumas priklauso nuo teismo teisės, bet ne pareigos paskirti teismo ekspertizę pagal atitinkamas BPK normas. Taip pat ribotas pakaltinamumas yra kvestionuojama terpė nuteistiesiems procese, imituojant tam tikrą psichinį sutrikimą.
- 6) Kitos aplinkybės, turinčios reikšmės vertinant nuteistojo atleidimo nuo bausmės dėl jo ligos galimybę (nuteistojo asmenybė, jo įvykdytos nusikalstamos veikos sunkumas, sąlygos įkalinimo įstaigoje, ligos pobūdis, šios ligos įtaka kitiems kalintiems nuteistiesiems, atliktos bausmės laikas), kaip ir aplinkybė, jog nuteistųjų sunki nepagydoma liga nesutrukdė jiems įvykdyti nusikalstamų veikų, yra vyraujančios ir daro didžiausią įtaką teismams neatleidžiant nuteistųjų nuo bausmių.

PASIŪLYMAI

- 1) Įtvirtinti privalomą teismo ekspertizės skyrimą pagal BPK 286 straipsnio 1 dalį.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

I. Teisės norminiai aktai

a) Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002-10-25, Nr. 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*, 2002-04-09, Nr. 37-1341.
4. Lietuvos Respublikos psichikos sveikatos priežiūros įstatymas. *Valstybės žinios*, 1995-06-28, Nr. 53-1290.
5. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Vyriausybės žinios*, 1961-01-01, Nr. 18-147.
6. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 patvirtintas „Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašas“. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 139-7020.
7. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir sveikatos apsaugos ministro 2013 m. gruodžio 27 d. Įsakymu Nr. 1R-308/V-1247 „Dėl nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ patvirtinto priedo Nr. 1 „Sunkių nepagydomų ligų sąrašas“. *Valstybės žinios*, 2013-12-30, Nr. 139-7020.
8. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. kovo 12 d. įsakymo Nr. A1-131/V-349 redakcija patvirtintas „Darbingumo lygio nustatymo kriterijų aprašas“. *Valstybės žinios*, 2005-03-24, Nr. 38-1253.

b) Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995-05-16, Nr. 40-987.

II. Užsienio valstybių teisės aktai

1. Criminal Code of the Republic of Albania. Dated 27 January 1995, Law No. 7895. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 7 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/47>.
2. The Criminal Law of Republic of Latvia. *Latvijas Vēstnesis*, 08.07.1998, Nr. 199/200 (1260/1261) [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/en/id/88966-the-criminal%20law>.
3. Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2012-XII. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminalcodes/country/55/Uzbekistan/show>.
4. Уголовный Кодекс Российской Федерации от 13.06.96 N 63-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014), [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. sausio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/ugolovnyj-koдекс/>.
5. Criminal Procedure Law of the Republic of Latvia. *Latvijas Vēstnesis*, 74 (3232), 11.05.2005. [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/id/107820-criminal-procedure-law>.
6. Criminal Procedure Code of the Republic of Uzbekistan. *Tashkent*, September 22, 1994 No. 2013-XII [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminalcodes/country/55/Uzbekistan/show>.
7. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 N 174-ФЗ (ред. от 03.02.2014 с, изменениями, вступившими в силу с 15.02.2014), [interaktyvus; žiūrėta 2019 m. balandžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://zakonbase.ru/upk/>.

III. Specialioji literatūra

1. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Bendroji dalis. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
2. ABRAMAVIČIUS, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2009.
3. PIESLIAKAS, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Antroji knyga. Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veikos teisiniai padariniai. Vilnius: Justitia, 2008.
4. Vilniaus universiteto Teisės fakultetas, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų: recenzuotų mokslinių straipsnių, skirtų baudžiamosios politikos ir baudžiamųjų įstatymų teisėkūros, baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir nusikaltimų kvalifikavimo problematikai, rinkinys*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
5. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerija. *Steigiama nepriklausoma įkalinimo įstaigų medicinos tarnyba*. Teisingumo ministerijos, teisės portalas [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą:
<https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/steigiama-nepriklausoma-ikalinimo-istaigu-medicinos-tarnyba>.

IV. Teismų praktika

1. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2002 m. lapkričio 14 d. sprendimas *Mouisel prieš Prancūziją* byloje, Nr. 67263/01.
2. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2011 m. spalio 18 d. sprendimas *Loveika prieš Lietuvą* byloje, Nr. 31244/06.
3. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. liepos 10 d. sprendimas *Price prieš Jungtinę Karalystę*, byloje, Nr. 33394/96.
4. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2006 m. liepos 11 d. sprendimas *Jalloh prieš Vokietiją* byloje, Nr. 54810/00.
5. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. vasario 12 d. sprendimas *Kafkaris prieš Kiprą*, byloje, Nr. 21906/04.

6. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2001 m. liepos 24 d. sprendimas *Valašinas prieš Lietuvą*, byloje, Nr. 44558/98.
7. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2005 m. balandžio 7 d. sprendimas *Karalevičius prieš Lietuvą*, byloje, Nr. 53254/99.
8. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas *Savenkovas prieš Lietuvą*, byloje, Nr. 871/02.
9. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. sausio 10 d. sprendimas *Česnulevičius prieš Lietuvą* byloje, Nr. 13462/06.
10. Europos Žmogaus Teisių Teismas. 2012 m. lapkričio 20 d. sprendimas *Kasperovičius prieš Lietuvą* byloje, Nr. 54872/08).
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. balandžio 29 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-221/2014.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. balandžio 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-70-895/2018.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. balandžio 25 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-375/2006.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. kovo 31 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-123-697/2015.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 23 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-92/2010.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. spalio 17 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-235-648/2017.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. gegužės 30 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-477/2006.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. sausio 23 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-34/2007.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. kovo 20 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-160/2012.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. birželio 21 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-315/2011.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 9 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-476/2010.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. balandžio 19 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-212/2011.

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gruodžio 3 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-524/2013.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. birželio 18 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-257/2013.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. kovo 23 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-95/2010.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. gruodžio 9 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-438/2008.
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. kovo 10 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69/2009.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. sausio 17 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-38-942/2017.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 3 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-133-677/2015.
30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. gruodžio 7 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-585/2010.
31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gegužės 28 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-264/2013.
32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 17 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-68-788/2015.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. gruodžio 1 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-539-976/2015.
34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. rugsėjo 18 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-552/2007.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. balandžio 29 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-252/2010.
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. spalio 30 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-700/2007.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. balandžio 3 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44/2007.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. lapkričio 25 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-360/2008.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. liepos 8 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-377/2010.

40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2016 m. rugsėjo 27 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295-507/2016.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2007 m. gegužės 15 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-338/2007.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. liepos 4 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-431/2006.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. lapkričio 26 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-499/2013.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. birželio 8 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-337/2010.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2012 m. spalio 23 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-497/2012.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2006 m. sausio 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-86/2006.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2015 m. vasario 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-71-489/2015.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. gegužės 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-261/2013.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2014 m. gruodžio 2 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-500/2014.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. lapkričio 30 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-569/2010.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. liepos 8 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-377/2010.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. vasario 1 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24-1073/2018.
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. birželio 25 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-216/2008.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2018 m. lapkričio 13 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-283-222/2018.
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 29 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-67/2013.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2019 m. sausio 17 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-6-489/2019.

57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. rugsėjo 19 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-376/2011.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2005 m. gruodžio 20 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-569/2005.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. sausio 20 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44/2009.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. balandžio 22 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-142/2008.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2009 m. kovo 24 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-172/2009.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. rugsėjo 28 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-434/2010.
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2010 m. sausio 12 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-77/2010.
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. birželio 15 d. Nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-137-693/2017.

SANTRAUKA

Atleisti asmenį nuo bausmės dėl ligos – išimtinė teismo prerogatyva, o atleidimo nuo bausmės dėl ligos pagrindai - viena iš galimybių konkrečia bausme nuteistam asmeniui be kraštutinių priemonių suvaržymų realizuoti baudžiamąją atsakomybę.

Teismai yra saistomi pernelyg plačios apimties įstatymų jiems suteiktų įgaliojimų, kurie kyla iš BK ir BPK normų bei pasireiškia teismų teise bet ne pareiga veikti atitinkamu būdu.

Nuteistojo sunkios nepagydomos ligos atitikimas „Sunkių nepagydomų ligų sąrašui“ nėra teismą įpareigojanti aplinkybė svarstant nuteistojo atleidimą nuo bausmės. Dėl aplinkybių, jog nuteistojo sunki nepagydoma liga ar jos išsivystymo lygis neatitinka „Sunkių nepagydomų ligų sąrašo“ punkto(-ų), nuteistieji, sergantys sunkiomis nepagydomomis ligomis yra diskriminuojami ir vertinami kaip ir nuteistieji, nesergantys sunkiomis nepagydomomis ligomis.

Užsienio valstybių ir Lietuvos BK nevienoda apimtimi apibrėžiamas psichiniu sutrikimu asmeniui pasireiškęs ribotas pakaltinamumas Lietuvos teismų ir doktrinos yra vertinamas dvejopai: ribotai pakaltinamas asmuo gali būti laikomas priverčiamųjų medicinos priemonių subjektu arba toks asmuo yra baudžiamojo proceso subjektas, kai toks subjektiškumas priklauso nuo teismo teisės, bet ne pareigos paskirti teismo ekspertizę pagal BPK. Taip pat ribotas pakaltinamumas yra kvestionuojama terpė nuteistiesiems procese, imituojant tam tikrą psichinį sutrikimą.

SUMMARY

To release a person from the punishment is a prerogative and the basics of release from the punishment because of the disease is one of the possibilities for the punished person realize criminal responsibility without extreme means.

Courts use too large power of attorney which are regulated by Criminal Code and the Criminal Procedure Code, which define the right but not the duty to act one way or another.

The matching of the disease of a person to the "List of Severe and incurable disease" is not the obligatory factor when the release from the punishment is discussed. When the severe and incurable disease are not in the List, the incurable convicted is discriminated.

The description of limited tolerance because of the mental disorder is not the same in the Lithuanian Criminal Code and the Codes of other countries. In Lithuanian Courts responsibility is evaluated in two ways: a person of limited liability may be taken as a subject of coercive medical measures or such a person is a subject of criminal proceedings when it depends on right of the Court to appoint the psychiatric examination. The limited responsibility makes possible to imitate some mental disorder.

Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašas

SUNKIŲ NEPAGYDOMŲ LIGŲ SĄRAŠAS

I SKYRIUS

INFEKcinĖS IR PARAZITINĖS LIGOS

1. Žmogaus imunodeficito viruso liga, AIDS, esant sunkių negydytinų komplikacijų stadijai.

II SKYRIUS

PIKTYBINIAI NAVIKAI, MIELODISPLASTINIAI SINDROMAI

2. Visi išplitę organų piktybiniai navikai, kai gydymas negalimas dėl proceso išplitimo (bendros būklės vertinimas pagal ECOG skalę turi būti 3 arba 4).
3. Piktybiniai limfinės ir kraujodaros sistemos augliai:
  - 3.1. ūminės leukozės (C91.0, C92.0, C92.4, C92.5, C93.0, C94.0, C94.4, C94.5, C95.0), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;
  - 3.2. lėtinė mieloleukemija (C92.1–C92.3, C92.7, C92.9), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;
  - 3.3. lėtinė monocitinė leukemija (C93.1–C93.9), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;
  - 3.4. kitos leukemijos (C94.1, C94.2, C94.7, C95.1–C95.9), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;
  - 3.5. kiti ir nepatikslinti limfinio, kraujodaros ir jiems giminingų audinių piktybiniai navikai (C96.0–C96.9), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;
  - 3.6. lėtinė limfoleukemija (C91.1–C91.9), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;
  - 3.7. piktybinės limfomos (82–C85), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;
  - 3.8. Hodžkino liga (C81), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;

3.9. daugybė mieloma ir piktybiniai plazminių ląstelių navikai (C90), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė;

3.10. piktybinės imunoproliferacinės ligos (C88), specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė.

4. Mielodisplastiniai sindromai (D46.3) specifiniam gydymui atsparios formos, ketvirta klinikinė grupė.

5. Visų auglių (navikų) diagnozė turi būti patvirtinta histologiniu (citologiniu) tyrimu. Tais atvejais, kai nėra medicininės techninės galimybės diagnozę patvirtinti histologiniu (citologiniu) tyrimu, piktybinio auglio diagnozė turi būti patvirtinta universitetinių ligoninių gydytojų hematologų arba onkologų komisijos motyvuota išvada.

III SKYRIUS

ENDOKRININĖS SISTEMOS LIGOS, MITYBOS SUTRIKIMAI, IMUNITETO IR MEDŽIAGŲ APYKAITOS PAŽEIDIMAI

6. Cukrinis diabetas:

6.1. 1 tipas, esant išreikštomis mikroangiopatijoms: V stadijos neuropatija su galutiniu inkstų funkcijos nepakankamumu (žr. 29 punktą), proliferuojančia retinopatija su aklumu, polineuropatija su sunkiais daugybiniais somatinės ir autonominės nervų sistemos pakenkimais;

6.2. 2 tipas, esant išreikštomis makroangiopatijoms: V stadijos neuropatija su galutiniu inkstų funkcijos nepakankamumu (žr. 29 punktą), proliferuojančia retinopatija su aklumu, polineuropatija su sunkiais daugybiniais somatinės ir autonominės nervų sistemos pažeidimais bei esant terminalinėms nekoreguojamoms makroangiopatijomis.

7. Feochromocitoma su dažnai besikartojančiomis hipertentinėmis krizėmis, lemiančiomis smegenų edemą, atsparią hipotenziniam gydymui.

8. Kušingo sindromas su išreikštomis lėtinėmis komplikacijomis (stuburo ir vamzdinių kaulų patologiniai lūžiai, raumenų atrofija su lokomocinės funkcijos sutrikimais, kardiomiopatija su dekompensacija NYHA IV, galvos smegenų kraujotakos sutrikimai su abiejų galūnių pareze).

9. Hipofizės nepakankamumas, kacheksijos stadija.

10. Podagra su nefropatija ir lėtiniu ketvirtojo laipsnio inkstų funkcijos nepakankamumu ir ureminiu sindromu.

11. Nelokaluota insulinoma su dažnomis hipoglikeminėmis komomis ir lėtine metaboline encefalopatija su mąstymo sutrikimais.

12. Akromegalija su išreikštomis lėtinėmis komplikacijomis (kardiomiopatija su dekomensacija NYHA IV, galvos smegenų kraujotakos sutrikimai su abiejų galūnių pareze, poliartropatija su judėjimo funkcijos sutrikimu).

IV SKYRIUS

NERVŲ SISTEMOS IR JUTIMO ORGANŲ LIGOS

13. Kraujagyslinės kilmės galvos ir nugaros smegenų ligos: išeminis arba hemoraginis insultas su išreikštais stabiliais židininio smegenų pažeidimo požymiais (hemiplegija, paraplegija, gili hemiparezė ar paraparezė, erdvės ir laiko pojūčio sutrikimas, vidutinio ir sunkaus laipsnio vaskulinė demencija).

14. Infekcinės, demielinizuojančios centrinės nervų sistemos ligos su organiniu galvos smegenų ar nugaros smegenų pažeidimu ir giliais bei stabiliais funkcijos sutrikimais (paralyžiai ar gilios parėzės, dubens organų funkcijos sutrikimai ir audinių trofikos sutrikimai, sunki ataksija):

14.1. meningitai ir encefalitai;

14.2. galvos smegenų abscesai;

14.3. nugaros smegenų epiduriniai netuberkuliozinės kilmės abscesai ir granulomos;

14.4. neurosifilis;

14.5. tuberkuliozinės kilmės nervų sistemos pažeidimai;

14.6. išsėtinė sklerozė.

15. Trauminės kilmės centrinės nervų sistemos ligos su išreikštais ir stabiliais židininio smegenų pažeidimo reiškiniais (hemiplegija, paraplegija, gili hemiparezė ar paraparezė).

16. Kompleksinio gydymo metu greitai progresuojančios ligos su išreikštais ir stabiliais judėjimo, jutimo ir vegetacinės-trofinės funkcijos sutrikimais:

16.1. galvos smegenų augliai;

16.2. nugaros smegenų augliai;

- 16.3. siringomielija;
- 16.4. hepatocerebrinė degeneracija (hepatolentikulinė degeneracija, Vilsono liga);
- 16.5. spinocerebelinės ataksijos;
- 16.6. šoninė amiotrofinė sklerozė;
- 16.7. miastenija;
- 16.8. Parkinsono liga ir sindromai;
- 16.9. Hantingtono liga.
- 17. Epilepsija, adekvataus kompleksinio gydymo metu: epilepsinių priepuolių sunkėjimas kartu su išreikštais ir didėjančiais psichikos pakitimais.
- 18. Visiškas aklumas, taip pat tokia būklė, kai dėl stabilių pataloginių pakitimų geriau matančios akies regėjimo aštrumas yra ne didesnis už 0,03 ir negali būti koreguotas arba abiejų akių matymo laukas yra koncentriškai susiaurėjęs iki 10 laipsnių.
- 19. Vidutinio sunkumo ir sunkios progresuojančios demencijos.
- 191. Paveldėtoji motorinė ir sensorinė neuropatija, G60.0, jei yra išsivystęs sunkus arba labai sunkus funkcijos sutrikimas, kaip yra nustatyta Darbingumo lygio nustatymo kriterijų apraše, patvirtintame Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. kovo 21 d. įsakymu Nr. A1-78/V-179 „Dėl Darbingumo lygio nustatymo kriterijų aprašo ir Darbingumo lygio nustatymo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

V SKYRIUS

KRAUJO APYTAKOS SISTEMOS LIGOS

- 20. Širdies ligos su C stadijos IV funkcinės klasės lėtiniu širdies nepakankamumu kompleksinio gydymo metu:
  - 20.1. konstrukcinis perikarditas, kai chirurginis gydymas negalimas;
  - 20.2. įgimtos ir įgytos širdies ydos, kai chirurginis gydymas negalimas;
  - 20.3. mikroorganizmų sukeltas infekcinis endokarditas;
  - 20.4. pirminė ir antrinė kardiomiopatija (diliatacinė, hipertrofinė, restrikinė);
  - 20.5. išeminė širdies liga, kai revaskuliarizacija negalima;

20.6. grėsmingi širdies ritmo ir (ar) laidumo sutrikimai po chirurginio gydymo, netinkantys chirurginiam gydymui arba reikalingi pakartotino chirurginio gydymo, jei yra kardioverterio defibriliatoriaus implantavimo indikacijos.

21. Arterinė hipertenzija su trečiojo laipsnio AKS padidėjimu (su didele ir labai didele rizika):

21.1. su C stadijos IV funkcinės klasės lėtiniu širdies nepakankamumu kompleksinio gydymo metu;

21.2. su lėtiniu trečiojo laipsnio inkstų funkcijos nepakankamumu kompleksinio gydymo metu.

22. Arterijų ligos su ne mažiau kaip dviejų galūnių gangreniniais-nekrozineis pakitimais, atsiradusiais po šių galūnių magistralinių kraujagyslių chirurginės rekonstrukcijos:

22.1. obliteruojantis endarteritas;

22.2. obliteruojanti aterosklerozė.

221. Paveldima hemoraginė teleangiektazija (Rendu-Oslerio-Vėberio (Rendu-Osler-Weber) liga), progresuojanti eiga, esant anemiją sukeliančiam ir (ar) reikalaujančiam stacionarinio gydymo kraujavimui iš nosies ar kraujavimui į plaučius, virškinamąjį traktą, kitus vidaus organus.

VI SKYRIUS

KVĖPAVIMO ORGANŲ LIGOS

23. Kvėpavimo organų ligos, dėl kurių išsivystė lėtinis kvėpavimo nepakankamumas (PaO_2 mažiau kaip 60 mmHg kvėpuojant aplinkos oru), reikalaujantis nuolatinio gydymo deguonimi.

24. Dekompensuota lėtinė plautinė širdis su IV funkcinės klasės širdies nepakankamumu, nepaisant taikomo optimalaus gydymo.

25. Lėtinė pleuros empiema su bronchų fistule ar pleurostoma, esant dekompenсуotai lėtinei plautinei širdžiai su IV funkcinės klasės širdies nepakankamumu.

26. Nuolatinė tracheostoma, esant dekompenсуotai lėtinei plautinei širdžiai su IV funkcinės klasės širdies nepakankamumu ar lėtiniam kvėpavimo nepakankamumui.

VII SKYRIUS

VIRŠKINIMO ORGANŲ LIGOS

27. Lėtinės žarnyno ir kitų virškinimo organų ligos su absorbcijos sutrikimo sindromu kacheksijos stadijoje kompleksinio gydymo (įskaitant dietinį maitinimą) metu.

28. Bet kokios kilmės kepenų cirozė su C laipsnio hepatoceliuliniu kepenų funkcijos nepakankamumu pagal Child-Pugh klasifikaciją (bilirubino koncentracijos > 51 mmol/l, albumino koncentracija < 28 g/l, protrombino aktyvumas < 38 %, vidutinis ar gausus ascitas, vidutinė ar ryški encefalopatija).

VIII SKYRIUS

INKSTŲ LIGOS

29. Įgimtos ir įgytos inkstų ligos esant galutiniam inkstų nepakankamumui, uremiam sindromui ir terminalinėms kitų ligų stadijoms.

IX SKYRIUS

KAULŲ-RAUMENŲ SISTEMOS IR JUNGIAMOJO AUDINIO LIGOS

30. Kaulų–raumenų sistemos ir jungiamojo audinio ligos apima nuolatos progresuojančias generalizuotas formas su trečiojo laipsnio lėtiniu inkstų funkcijos nepakankamumu arba su trečiojo laipsnio lėtiniu kraujotakos nepakankamumu, arba su stabiliu židiniu centrinės nervų sistemos pažeidimu (hemiplegija, paraplegija, hemiparezė ar paraparezė), arba su generalizuotu skersaruožių raumenų pažeidimu, esant disfagijai ar dizartrijai:

30.1. reumatoidinis poliartritas;

30.2. sisteminiai vaskulitai su trečiojo laipsnio organų sistemų nepakankamumu;

30.3. ankilozuojantis spondiloartritas;

30.4. sisteminė raudonoji vilkligė;

30.5. dermatomiozitas;

30.6. mazginis poliartritas;

30.7. sisteminė sklerodermija.

X SKYRIUS

ANATOMINIAI DEFEKTAI

31. Dėl ligos ar traumos įgytos dviejų galūnių amputacijos, iš kurių viena yra aukšta amputacija, arba daugiau kaip dviejų galūnių amputacija.